

# Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXV. Évfolyam.

Kolozsvártt, 1895. Március 7.

10. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY ÍVEN.

*Előfizetési ára:* Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-  
évre 1 forint 50 kr.

*Szerkesztőségi iroda,* hová a kéziratok és előfizetések bérmentve  
küldendők: *Külmagyarutca 9. sz.*

## A tanító-hiány népiskoláinkban, és a tanító-képzés.

Az egyetemes konvent, a tiszáninneri egyházkerület előterjesztése folytán, mult évi nyolcvannyolc számú jegyzőkönyvi határozatával kimutatást kért be az egyházkeruletektől a tanító-hiány, és a tanítás szünetelése tárgyában. E kimutatásokból meg fogja látni a főtiszt. konvent, mily sok iskolában szünetel a tanítás tanító-hiány miatt, s hiszszük, indítatva fogja érezni magát, az egyházkerületekkel együtt, segíteni e bajon. Hisz, csupán a marosi egyházmegyében tizenhét iskolánál nincs jelenben tanító, s ezen iskolákban 1153 tanuló nem részesül e miatt oktatásban. Ezen kívül, van még ez egyházmegyében tizennégy olyan iskola, hová, a meglevők mellé, még egy-egy tanítóra lenne szükség, mivel a legtöbb helyen egy tanító százhuszszázötven tanulóval vesződik.

Hát a többi egyházmegyék hogy állanak e kérdéssel szemben? Kisebb-nagyobb különbséggel, bizonyosan, csak így.

Méltán merül fel tehát a kérdés: mi az oka e nagy tanító-hiánynak? Fürkésszük a bajokát, s ha lehet, gyógyítsuk a sebet, az ok eltávolításával.

A tanító-hiánynak, és a tanítás szünetelésének egyik oka a vallás- és közoktatásügyi miniszteriumnak 1894. jún. 25-ről 17,260. szám alatt kiadott azon rendelkezésében rejlik, mely szerint a tanítói teendőknek lelkészek által való teljesítése, betiltatott. Eddig oly csekély fizetésű és népességű egyházakban, hol külön tanítói állomást rendszeresíteni nem lehetett, lelkész-tanítók végeztek a tanítással járó teendőket. És ha rendszeresített tanítói állomás üresült meg, s tanítót a pályázati hirdetésre hirtelenében nem kaptak, egyezség szerint, rendesen csekély fizetésért, tanított a lelkész, sőt, a mi gyakorlatunk szerint, erre éppen kötelezve is volt. A tanítás nem szünetelt, ellenkezőleg, a növelés- és oktatástant végig

tanult (nóha oklevelet nem nyert) papok a tanításban igen szép sikert, és előhaladást mutattak fel. Most okleveles tanító nincs, a lelkésznek tanítani, nem szabad a tanítás okvetlen szünetel. Melyik rosszabb állapot?

A baj orvoslásának egyik módja csak ezen bajt előidéző oknak elhárítása, t. i. a lelkész-tanítók tanítástól való eltiltására vonatkozó miniszteri rendeletnek visszavonása lehet. Ohajtandó tehát, hogy az egyetemes konvent oda hasson, hogy a közoktatásügyi miniszterium idézett túlszigoru rendelete felfüggesztessék.

Vajjon, a tanító-hiánynak további okai miben rejlenek? Mi az oka, hogy vannak ürességben levő tanítói állomások, melyekre háromnegyszeri pályázati hirdetés után sem akad tanító?

A tanító-hiány gyakori előfordulását bizonyára az is okozza, hogy a nyugdíjtörvény-adta jognál fogva, a közelebbi időben sok tanító nyugdíjaztatta magát, s míg ez előtt csak halálozás, vagy eltávozás folytán üresültek meg a tanítói állomások, most e két utóbbi ok természetes fenmaradása mellett, még ama harmadik is hozzá járult ahhoz, hogy nóha a tanító még életben van, helyét mással kell betölteni. Ily esetben, mi természetesebb, mint az, hogy a tanító-képző intézetek, melyek ma is csak a régiiek, nem képesek, annyi tanerőt kibocsátani, a mennyi a szükségnek megfelelne.

Különösen a mi felekezeti iskoláinknál előforduló tanító-hiány ily nagy mértékben való előállítására befolyással van továbbá az is, hogy a jobban dotált állami képezdékbe több növendék vágyakozik, mint a mi gyöngén berendezett képezdénkbe. Az állami képezdékbe kikerült okleveles tanítók aztán nagyobbára mind a jobb fizetésű állami iskolákhoz húzódnak, míg a mi kántorsággal összekötött tanítói állomásainkat csak a mi képezdénkben végzett, kevés számú okleveles tanítók keresik.

A tanító-hiány felhozott okain kívül, leg-súlyosabb oknak tűnik fel a tanítói csekély fizetés. Talán, e miatt nem éreznek kedvet a tanítói pályára lépni még azok sem, kik különben arra hivatást éreznek magukban? Ha ez az ok eddig fenforgott is, ezen túl meg fog szünni. Mert hiszen, mi az 1893-ik évi XXIII-ik, állami segélyezésről szóló törvény-cikk elől nem zárkozhatunk el, mint az oláhok, sőt örömmel igénybe vesszük azt tanítói állomásaink erősítése céljából. S ma-holnap legtöbb tanítói állomásaink úgy lesznek dotálva, főként olyan helyen, hol a tanítói fizetés jó részét kánonika-porcio képezi, lévén ennek csak tiszta jövedelme számításba véve, hogy azok mellett sok papi fizetés hátra marad. A tanítói fizetés csekély voltára tehát nem lehet hivatkozni a tanító-hiánynál, sőt az újabb fizetés-rendezéseknek és nyugdíjnak még ösztönözni kellene a tanítói pályára készülöket.

Méltán merül fel ezek után a kérdés: vajjon, a divattá vált tanító-hiány oka, a felsoroltakon kívül, nem rejlik-e a tanítóképezdekben is? Megjegyzem, hogy csak reform. felekezeti tanítóképezdeket értek.

Ilyen képezdénk van a dunamelléki egyházkerületben: N. Kőrösön, hetven-nyolcvan tanulóval; a dunántúli egyházkerületben: Pápán, megszüntették; a tiszáninneri kerületben Sáros-Patakon, ugy tudom, nem is volt; a tiszántúli egyházkerületben: Debrecenben, száz-százötven tanulóval, s a miénkben, Enyeden, hol a tanulók száma harminc-ötven között szokott váltakozni a négy éves tanfolyamon át. Minthogy azonban, a többi egyházkerületbeli hitfeleink egyházi énekei a miénktől eltérők, s ennélfogva mi az ottani képezdekből kántor-tanítókat nem várhatunk, csakis az enyedi képezdéről lehet szó. Éppen ezért, e tanító-képezdénk fentartása, fejlesztése, és kellő színvonalra emelése, egyházkerületünkre nézve fontos kérdés. Még ha az állam az összes tanító-képzőket átvinné, akkor is fenn kellene ezt tartanunk, mert csak itt képezhetünk iskoláinkba nem csak növelési és oktatási képességgel bíró, hanem vallásos kedélyű, egyházas szellemű, és protestáns jellemű kántor-tanítókat.

De hát, e képezdénk megfelel-e a követelményeknek?

A mostani berendezéssel, nem. Mert először is, tanító-képzés tekintetében nincs ellátva kellőleg tanerőkkel, szaktanárokkal. Igaz, van egy lelkiismeretes, derék igazgatója, és egy

szakképzett gyakorló iskolai tanítója, de itt, nem szólva az ének- és zene-tanárról, megállunk. A tantárgyak jó részét gimnáziumi tanárok, vagy theologusok tanítják. Már pedig a gimnázialis és képezdei tanárság, két külön mező. Annak más a hivatása, iránya és végcélja; ennek ismét más. A gimnáziumi tanár csak elméleti úton halad tárgyával a végső pont, az érettségi felé, de a képezdei tanárnak az elméleti oktatást gyakorlati oktatással kell folytonosan összekötnie. Ugy, hogy voltaképpen a képezdei növelés és oktatási módszer tanárának, valamint a földrajz, és történelem, számtan és természetrajz, sat. szaktanárának éppen úgy gyakorló iskolai tanárnak kell lennie, mint a hangoztató módszer, s beszéd- és értelem-gyakorlatok tanítójának. A tananyag-kidolgozását és annak gyakorlatilag eltanítását egyiknek éppen úgy számon kell kérnie a képezdei tanulóktól, mint a másoknak. Ha a gyakorlati oktatás csak egy tanárra nehezedik, ez a feladatnak nem felelhet meg. Tanerők szaporítására, szak-tanárookra van tehát mindenek előtt szükség, hogy az állami képezdekkel a versenyt kiállhassuk. S ezt az állam a nép-oktatási törvény tervezett revíziójával valószínűleg meg is fogja követelni, sőt az ilyen tanároktól aligha nem fog állami képesítő vizsgálatot kívánni.

Már most az a kérdés: a mi tanító-képző intézetünk máj berendezésével vonja, kecsgetteti-e oda a tanítói pályára készülöket?

Képezdei tanulók mondják, hogy nem. Miért? Minő kedvezményben részesül ott a képezdei tanuló? Kap bennlakást és két cipót, s néhány év óta, főtiszt. püspök atyánkfia kezdeményezése folytán, ebédet. De, ez utóbbit sem mindenik. Ezért aztán, a kollegiumi rendszer szerint, vilgilálnia, s holmi alsóbb rendű kötelelességeket kell teljesítenie, s éppen ezért a «pajkos diákok» gúnyjának nem egyszer van kitéve. Ez, nem mondjuk, egészen szolgai állapot, de oly állapot, melyből a jövőndő néptanítója öntudatosságot, erős jellemet, finom lelkületet nehezen merit, és viszen ki az egyházba és iskolába. De, hát a ki ebédet nem kap, vagy a ki ezt kapja ugyan, de vacsorát nem (reggeliről, természetesen, nincs szó), honnan, és miből táplálkozzék? A szülők fogadjanak kosztot, vegyenek tankönyveket, lássák el ruhával fiaikat, sat.? Hiszen, ha e pályára is éppen annyi költséggel jut el a szegény tanuló, mint a többire, akkor ne csodálkozzunk, ha képezdénkbe nem sietnek, hanem másfelé kacsintgatnak a tanulók.

Vönjük le már most ezekből a következtetést.

Arra törekszünk, hogy ne csak neve legyen az iskolának, hanem jó legyen. Ugyde, az iskola jósága a tanítótól függ. A milyen a tanító, olyan az iskola. Tanítókat kell hát képezni, teremteni mindenek felett. Ezt pedig csak a követelményeknek minden tekintetben megfelelő tanítóképezde teheti.

Az enyedi tanító-képezdet kell tehát anyagilag és szellemileg úgy berendezni, és oly színvonalra emelni, hogy a tanítói pályára készülők készséggel menjenek oda, és ott kellő kiképzést nyerjenek, s akkor, hisszük, hogy a tanító-hiány apadni, a jó iskolák száma növekedni fog.

A kolozsvári theologiai akadémia, az egyházkerületi közgyűlés határozata szerint, folyó évi szeptember 1-én megnyílik. Ha ez eset beáll, kétszeres erővel lehet a nagy-enyedi tanító-képezde berendezéséhez fogni, s ezt, és az ottani gimnáziumot erőssé tenni.

Ravasz János.

## Válasz.

(Igen sok lelkész úrnak!)

Örömmel vette a »Hazai szövetkezetek központi hitelintézete, mint szövetkezet« azon értesítését, hogy sikerült munkatársaikul megnyerni a hitelszövetkezeti ügyben.

Örömmel fogadják el a már sok tizezeret tevő hitelszövetkezeti tagok tagtársaikul, mert tapasztalásból tudják, hogy puritán, igaz emberek, kik a jót a jóért és nem magukért szolgálják.

Örömet okoznak végre nekem azzal, hogy naponként felkeresnek levelekkel; nem elégsznek meg azzal, mit hírlapokból szerezhetnek meg; közvetlen akarnak érintkezni a forrással, mert tudják, hogy más szájával jóllakni, nem lehet.

E levelek nálam egy rakáson tanuságot tesznek arról, hogy a lelkészi kar nemcsak tudományos, de okos emberekből is áll. Csak az okos ember nem restelli bevallani, hogy ha neki a magyarázatot valaki megadta, nyíltan előálljon, hogy a dolgot még sem érti, többet kér.

Ez okoz mindnyájunknak nagy örömet.

Azért adjuk meg szívesen többször és többet az ismertetésből, mert azt akarjuk, hogy a ki velünk szövetkezik, annak vérvé váljék a szövetkezeti eszme és ne csak kövessen minket, ne csak másokat birjon kövételre, hanem rövid időn az ügy előharcosa legyen.

Ezért, e cikkelyben gyakorlatilag ismertetem a hitelszövetkezeteket.

A »Hazai szövetkezetek központi hitelintézete, mint szövetkezet« (alapszabályait ismertette a múlt évi »Szövetkezés«) egy millio korona alaptőkével azért alakult, hogy az egyes községekben külön-külön alakuló, de egymással szerves összefüggésben álló községi hitelszövetkezetnek központja legyen. A községi hitelszövetkezetek

egymás közötti érintkezését közvetítse és hiteligenyűk kielégítését legelőnyösebb módon eszközölje.

A központ üzletrészesei üzletrészeik után legfeljebb 4 százalék osztalékot élveznek, az esetleg befolyó többlet a hitelszövetkezetek olcsóbbá tételére fordítatik.

Minden községi hielszövetkezet egy vagy kétszáz forintos üzletrészt jegyez a központnál, melyet öt év alatt fizethet be és melylyel nyilvánvalóan dokumentálják, hogy ők a »Hazai szövetkezetek érdekhálózatának« tagjai akarnak lenni. Ennek előnye a kölcsönvételeknél, az ellenőrzésnél, bevásárlásoknál és eladásoknál mutatkoznak.

A központ igazgatósága felügyelő bizottsága választásánál, a szövetkezeti kongresszus útján, minden községi hitelszövetkezet befolyással bír. (A kongresszust is a Szövetkezés 1894. folyamában terjedelmesen ismertette.

E cikkekke keretén belül a szövetkezetek anyagi és erkölcsi haszna ki nem fejthető. Hat év óta havonként megjelenő füzetben a »Szövetkezésben«, mindig újat mondva, ezt tesszük. Azt olvassa, a ki egyszerre mindent akar tudni.

A községi hitelszövetkezet legkönnyebb megalakítási módja a következő:

A görgényi egyházmegye leveleiből és a »Szövetkezésből« magát jó előre tájékoztassa és falujában gyűléseken és egyesekkel a hitelszövetkezeti eszmét megismertetni és megkedveltetni törekedjék, az alapszabály tervezetét olvastassa általuk.

Ha ez megtörtént, akkor a törzskönyv-lapot írassa a jelentkezőkkel alá. Tüntesse ki, hogy ki hány 25 forintos üzletrészt jegyez, mely hetenkint előleges 10 krajcáros részletekben öt év alatt lesz teljesen törlesztendő. Az irni-olvasni nem tudók nyomjanak két tanu előtt kézjegyet. Ha mindez megtörtént, értesítsék vagy a központot (»Hazai szövetkezetek központi hitelintézete, mint szövetkezet« Budapest IV. Egyetem utca 2 sz.) vagy a központ azon megbízottját, ki azon a vidéken az alakulásokat vezeti és kitől az utasításokat kapták.

Vett értesítés után, a központ az alakuló közgyűlés határidejét megállapítja.

Otthon előre csak a következőket kell előkészíteni.

1. Annak idején a közgyűlést helyi szokás szerint összehívni.

2. Szemeljék ki előre, hogy kik legyenek az igazgatók, legkevesebb öt, azon felül lehet több is, és

3. Kik legyenek a felügyelő bizottság tagjai, legkevesebb három, annál több lehet.

Az igazgatósági és felügyelő bizottsági tagokra szavazó lapokkal titkos szavazás tartatik, ezért a megállapodás szerint írják meg előre a szavazó-lapokat kellő számban.

4. A könyvvivő és pénztárnok személyében is előre kell megállapodni és megtudni, hogy a kikre a bizalom irányul, azok azt elfogadják-e? Ezek a legfontosabb állások.

Az alakuló közgyűlésre a központi megbízott minden szükségest magával visz.

Ő ad utmutatást a könyvitelre nézve és az ő közben járásával tartja meg a megválasztott igazgatóság az első gyűlését is.

Az összes cégbejegyzési költségeket, könyveket, nyomtatványokat, pecsétnyomókat, tűzmentes szekrényt

stb. a központ szerzi be az összes szövetkezeteknek nagyban és beszerzési árban bocsátja a községi hitelszövetkezetek rendelkezésére, a kik a jövedelemből ezek árát apródonként törleszthetik.

A központ gondoskodik arról is, hogy egy szakértő könyvvivő költség és díjmentesen időközönként minden szövetkezetet meglátogasson, a könyvvezetést, és üzletkezelést betanítsa és ellenőrizze, nehogy rossz könyvelésért a szövetkezet károsodjék.

Nem vezérli a központot és annak megbizottjait egyéb, mint az, hogy a földmives osztály sorsán tehetőségünkhöz képest segítsünk.

A hitel mérve rendszerint minden egyes jegyzett üzletrész után 75 forint, évi kamatlába  $5\frac{1}{2}\%$ , melyen a községi hitelszövetkezet legfeljebb  $2\%$ -ot nyereszkeskedhetik.

A szövetkezet tagjainak birtokvásárlásra, vagy nagyobb (legalább 1000 forint) törlesztő kölcsönt is közvetít a hitelszövetkezet útján a központ.

Ha a községi hitelszövetkezet megbízható kezekben szolidul kezelik, a hitel mérve tetemesen fokozódik.

Nem szabad, nemzeti, vagy felekezeti színezetet adni a hitelszövetkezeteknek, mert az ellenkezik azon iránynyal, melyet követünk és mely zászló alatt eddigi eredményeinket elértük.

A hitelszövetkezetnek célja a takarékoskodást, a rendet és munkaszeretetet általánosítani és az egész nép jólétét fokozni.

Célja az is, hogy a művelődés előmozdítója legyen, ezt eléri azzal, hogy a hetenkint egyszer, rendszerint vasárnap délután tartani szokott hivatalos órákban, az összes szövetkezeti tagok megjelenjenek és az egész ügyvezetés előttük történik: ezzel látkörük tágul, önbizalmuk erősödik, mert érzik és látják, hogy a szövetkezet fennállása és annak áldásos működése attól, függ vajjon mindnyájan pontosan tesznek-e hivatásuknak eleget.

Látja ott vasárnap délutánokint mindenki, hogy a szövetkezet vezetői mily lelkiismeretes munkát végeznek. Megtanulja becsülni a közügyek körüli fáradozást és kedvet kap arra, hogy más téren is az egész falu java fölött működjék. Meg fog szünni ezután a községekben tapasztalható széthuzás.

Arra kell ügyelniök a vezetőknek: nehogy egy klikk vegye kezébe a dolgot, és azt a köz rovására, saját céljaira kihasználja. Minden, a faluban lakó, vagy ott birtokkal bíró becsületes embernek van joga és igénye a szövetkezettel szemben és azt pajtáskodás nélkül ki kell elégíteni. Rendszerint minden községben külön-külön alakítjuk meg a hitelszövetkezetet és csak akkor szabad és kell két három községet is összefoglalni, ha egy községben nincs legalább tíz írni-olvasni tudó ember.

Némelyikök levélben az egyes §-sok indokolását és magyarázását kívánja. Azt megtenni, nagy és fáradságos munka és olvasni, unalmas dolog lenne. Részletekbe tehát nem bocsátkozom. Legtöbbször kifogásolják, hogy a központnak igen nagy befolyása van a könyv-, és üzletvitelre, a pénzkezelésre, takarékbetétekre, stb. Ez szükséges, mert a központ útján a községi hitelszövetkezetek egymást ellenőrzik és a tiszta jövedelem  $10\%$  százalék erejéig egymásért kezeskednek, úgy, hogy ha valamelyik szövetkezetet baj érné és magán segíteni

nem tudna, az összes ma már több mint 220-at tevő községi hitelszövetkezetek közös biztosítéki alapja huzza ki a bajból.

Tehát, igaz, némelyek okoskodása, hogy a szövetkezetnek magának kell magát fentartani, de nem igaz az, hogy esetleges veszteség csak őt illeti.

Az alapszabály csak tervezet és mindenkor az illető községi szövetkezettől függ annak megállapítása és ha a lényegét, hogy humánus célokat szolgáljon a hitelszövetkezet, ki nem hagyják, a központ mindig támogatni fogja.

A hitelszövetkezeteké a jövő; azokon fog felépülni az új gazdasági rend. Én úgy festem magamnak a képet, hogy a központ egy jó talajba ültetett fának erős törzse, annak tagjai az ágak melyeken most tavasszal rügy rügyre fejlődik, ezek a községi hitelszövetkezetek, nyáron pár év alatt virágait hullatja, ősszel pár év múlva mind több és több gyümölcsöt fog hozni, melylyel a községi hitelszövetkezetek tagjait fogja boldogítani és gazdagítani.

Dr. Gidófalvy István,  
kir. közjegyző.

## Igazgató-Tanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1895. márc. 3—4

Elnökölt főtiszt. püspök, Szász Domokos, atyánkfia. Jegyzőkönyvet vezetett: Kádár János, segéd-titkár. Jelen voltak: Gyarmathy Miklós, dr. Vályi Gábor, igazg.-tanácsosok, Parádi Kálmán, tanügyi előadó, Deák József, pénztárnok, Márkus János, titkár, dr. Deák Albert, ügyvéd, Maksay János, helyettes számvevő.

Az elnökileg elintézett ügydarabok ismertetését tartalmazó jegyzék felolvastatván, a tett intézkedések jóváhagyó tudomásul vétettek. Ezek közül örömmel említjük fel ngs. Zathurecky Gyula, egyházmei algondnok aának a kolozsvári theol. fakultás alapja javára tett 100 forintos, és Szekula Ákos aának ugyan ezen célra tett 50 frtos alapítványát, melyekért e helyen is őszinte köszönetet mondunk.

A napirend során elsőbbsen is összes kollegiumi Előljáráságaink fölterjesztései ismertettettek, melyekben az 1894. évi XXVII-ik törvénycikkkel szervezett országos tanári nyugdíjintézetbe leendő belépés módozatait határozták meg. E határozatoknak, illetve, kivánalmaknak a közoktatásügyi magyar kir. miniszter úr elé pártoló ajánlattal való fölterjesztése kimondatott, fölkeretvén egyúttal a miniszter arra is, hogy ezen törvény végrehajtására vonatkozó minden nemü rendelkezéseit egyházi főhatóságunk útján tegye meg.

Ez után a nagy-enyedi Bethlen-kollegium Előljáráságának azon előterjesztése tárgyalatott, melyben az ottani theologiai akadémiánál üresen álló két tanszék betölthetésére nézve a főtiszt. egyházkerületi közgyűléstől kér engedélyt, s melyben egyúttal a pályázati hirdetményben kilátásba helyezett nyugdíj özvegy-árvai ellátás módozataira vonatkozó határozatainak jóváhagyását is kéri: Igazgató-Tanácsunk e fölterjesztés beható tárgyalása után, határozatilag kimondotta, hogy miután most már a közzé tétetni kívánt pályázatnak a nyugdíj, s özvegy-árvai ellátást involváló kifejezései, melyek miatt korábban

a pályázat közzé tétele engedélyezhető nem volt, kellően megvilágítva, s tárgyalásra alkalmas pozitív javaslatba foglalva vannak: az egész javaslatot maga részéről elvileg pártolja, s a főtiszt. közgyűlésnek elfogadásra ajánlja, sőt, méltányolva az Elöljáróságnak azon gondoskodását, mely szerint a szóban forgó két theol. tanári tanszéket mielőbb betölteni óhajtja, egy rendkívüli egyházkerületi közgyűlés tartását is javaslatba hozza, melyen a theol. tanszékek oly időben töltenének be, hogy a megválasztott tanárok már a jövő tanév elején elfoglalhassák tanszékeiket.

Dr. Török István, tanár aa. által az egyházkerület történetének megírására vonatkozólag beterjesztett javaslatok, az ügy iránti érdeklődésért való köszönet-nyilvánítás mellett, tudomásul vétettek, de mert Igazg.-Tanácsunk a rendelkezésre álló csekély vagyoni erővel a nevezett aa. által tervezett nagyobb szabású történeti mű megírását és megjelenését elősegíteni, nem tudná, kénytelen azon korábbi határozata mellett megmaradni, mely szerint egy kisebb történet megírását, nyilvános pályázati útján, kívánja biztosítani.

Szász-Cegői egyházközségünk kérésére megengedett, hogy 800 forintnyi regále-kártalanítási tőkéjét, az államivá alakított iskola kibővítése céljából, fölhasználhassa a nyerendő bérből leendő visszahelyezés föltétele mellett.

Görgény-Úvegcsüri egyházközségünkben egy évi 203 frt fizetéssel javadalmazott lévitai állás rendszeresítése, a fölhozott indokok alapján, engedélyeztetett s az egyházközség fölhivatott a szabályszerűen kiállítandó díjlevelek fölterjesztésére.

Szeppiszentgyörgyi egyházközségünk megkésztvén és kihirdetvén a viszonyoknak megfelelő új kepekirovási szabályzatát, az az ellen beadott felebbezésekkel együtt fölterjeszti megerősítésre. Ig. Tanácsunk a Dr. Veress

Gyula és társai felebbezésében nem találván a helyesen és szabályszerűen kiállított kepekirovási szabályzat életbeléptetése ellen elfogadható indokokat, a felebbezés elutasításával, annyival is inkább megerősítette a szabályzatot, minthogy az eddigi elavult és egyenlőtlenül terhelő kepezési rendszer tovább fenn nem tartható.

Sepsiszentgyörgyi egyházközségünk azon kérését, melyben a politikailag S.-Szt.-György várossal egyesített Szemerja községben fennálló egyházközségünknek a s.-szt.-györgyi egyházzal leendő egyesítését kéri elhatározatni, Ig.-Tanácsunk érdemi tárgyalás alá nem vehette, hanem utasította az érdekelt egyházakat, hogy a kérdés tisztázását szabályszerű úton, t. i. az egyházak közös megegyezésével s az egyházmegye hozzájárulásával készítsék elő.

Lőrinci Menyhértné, született Báthori Lina felebbezést adván be a széki egyházmegyei tanács azon határozata ellen, melylyel a néhai atyja hagyatékát képező papi-fizetés kiszolgáltatását megtagadta: Ig.-Tanácsunk e felebbezésnek helyet adva, a tényleg hagyatékknak tekinthető 187 frt. 64 kr. kifizetésére széki egyházközségünket utasította, az ezen felüli követeléssel pedig felebbezést elutasította.

Maksai Gyula, rugonfalvi lelkész aának, hosszas betegsége által előidézett nyomasztó helyzetére tekintettel, 50 frt. államsegély szavaztatott meg.

A detreheri körlelkészi állomás elnyerése iránt beérkezett pályázatokat vizsgálta meg továbbá Ig.-Tanácsunk s főt. Püspök aa. ajánlatának elfogadásával, Fehér István, jeles papjelölt aát nevezte ki ezen állomásra.

Végül, felolvastatott a f. évi egyházkerületi közgyűlés elé terjesztendő jelentés, mely is tejtartalmulag elfogadtatott s kinyomatása, valamint a közgyűlési tagoknak leendő megküldése kimondatott. r. s.

## TÁRCA.

### Könyvismertetés.

(«A zsidókhoz írt levél kritikai és bibliai theologiai elemzése». Irtá: Erdős József, a theologia doktora és professzora. Debrecen.)

Végre tehát egy könyv, melyhez hasonlók után vágyott mindenki, ki komolyan szokott, és tud a szent-írással foglalkozni. Egy könyv, mely a tudományos theologia mezéjén termett, és onnan került mihozzánk. Magyarországon régi idő óta az első, melyet mint exegeták kezünkbe vehettünk, hogy belőle valamit tanulhassunk.

Valóban, nem tudom hamarjában, milyen mértékkel, és milyen szemmel közeledjem e könyv felé, mely úgy néz ki, mintha nem is itt nálunk jelent volna meg, hanem csak úgy ide tévedt volna hozzánk onnan, hol a valódi tudományt árulják, és megbecsülni tudják. Mert hiszen, a mint végig olvastam e könyvet, rögtön tisztába jöttem vele, hogy ez sokkal magasabb igényekkel lép föl, mint sem hogy első percre ne csodálkozással fogadnók e könyv írójának merészségét, ki ott vállalkozott komoly és tudományos mű megírására, hol legfőleg csak a predikációkat szeretik, még abból sem mindeniket, hanem csak a népszerűeket, értvén alatta a köznapiaikat, és lapidárisokat.

Keresem is mindenfelé a kriteriumot, a melyek alá

menekülve, megkísérelhetném e könyv megbirálását. Szeretnék felülni a francia kritikusok vessző-paripájára, kik szét szokták szedni a könyvet alkotó részeire, és ezek összeállítását figyelik meg; kívánnám azt is, hogy az angolokat kövessem, kik a fő gondolatokat szokták megtámadni; utoljára megelégedném azzal is, ha egy német kritikus lehetnék, ki addig nem szól egy szót sem, míg előbb meg nem fontolta, vajjon, mit mond a kérdéshez Pláto, Arisztoteles, meg a többi filozófusok?

Mert az Erdős József könyvével egy olyan munkát kaptunk a magyar irodalomban, a milyen, határozottan állíthatom, még a német irodalomban sem volt; úgy hogy ha írója ezt is német nyelven bocsátja vala ki, mint előbbi művét, ismét méltó feltűnést kelthetett volna vele a németeknél is. Egyáltalában, nem szabad tehát ezt a könyvet úgy venni, mint ezt nálunk a hasonló művekkel tenni szokták. Hiszen, annyi ismeret, annyi tudás, és annyi magyarzó képesség van kirututva e munkában, hogy azok után egyéb tenni valónk nincs, mint leülni a dr. Erdős lábai elé, és hallgatni az ő fejtegetéseit. Ám, hasonlitsa ezt a könyvet össze akárki azokkal, melyeket úgy szoktunk dicsőíteni a magyar irodalomban, és csak akkor látja meg, hogy ebben az van meg, a mi azokban hiányzik: az önállóság, és a

tárgy feletti teljes rendelkezés. Mintha szemünkkel látnók e könyvben, és nem csak fátyolon keresztül, és csak nagy jóakarattal azokat a nagy munkával megvalósított eredményeket, melyeknek folytán ez a könyv valódi szentírás-magyarázati kézikönyvként üdvözölhető.

Könnyü, magyarul ma exegetai könyvet írni, nagyon könnyü: ez bizonyos. Semmi egyéb nem kell hozzá, mint megtanulni németül. Aztán, egyebet akár ne is tegyünk, a görög, vagy a héber szöveget soha a kezünkbe se vegyük, olyan szépen elboldogulunk. Annyi a német segédkönyv, hogy se szere, se száma, még figyelemmel sem kísérhető mind, főleg ott, hol, mint minálunk, olyan kevesen ismerik a külföldi irodalmat, és éppen specialiter az exegetikai termékeket. Ám, mert fércelményt, kompendiumot(?) összeütni, ilyen végtelenül könnyü, csak az tudja, ki e kérdés felett gondolkozott, hogy éppen azért valódi munkát alkotni, annál nehezebb. Hiszen, milyen végtelenül fárasztó, egyszer csak az irodalmat áttekinteni, nem is szólva arról, hogy ezt meg is kell ismerni! Aztán, tisztába jöni a véleményekkel, majd azokat megfontolni, magáévá tenni, és öntudatos gondolkozással, megfelelő ítélletre valló eredményekre jutni olyan munka ez, mely néha bizony meghaladja az emberi erőt. És Erdős József ezt az utóbbit tette meg, erre az utóbira mutatott példát mindnyájunknak. Ki ne tudná, hogy a zsidókhoz írt levél egyike azoknak a bibliai részeknek, melyek a legnagyobb irodalommal rendelkeznek. Egész bibliotékája van e levélnek. A mellett, hogy olyan összefoglaló művek is jelentek meg róla, mint pl. a Bleck nagy, két kötetes munkája. Szinte hallatlan merészség tehát, hogy e könyvek mellett még valaki egy olyan irányu dolgozat megírására adja fejét, a melyekhez hasonló abban az egész bibliotékában hiányzik. És Erdős József ilyen könyvet írt.

Meglepő könnyűséggel tudja fejtegetni dr. Erdős a zsidókhoz írt levelet, melynek tömördek olyan részlete van, hogy nem igen lehet vele boldogulni. És rendkívül helyesen tudta eltalálni a szempontot, melyből kiindulva, az egész levélen keresztül megy. Az a fejtegető, nyomós hang és irány, mely abban a percben fejt meg az apostol nagy gondolatait, a mint hozzá ér, igen érdekes és az egész könyvet egy komoly, de annál értékesebb olvasmánnyá teszi. És milyen szépen alkalmazkodik a szöveghez a magyarázat, a könnyebb és a nehezebb részekhez egyiránt. Az Erdős magyarázó művészete e tekintetben olyan, mint a teleszkóp, melynek lencséit akképpen lehet alkalmazni, hogy megmutassák úgy a nagy, mint a kicsiny tárgyakat. Nekem, míg e könyvet olvastam, az Egyiptom titkai voltak lépten-nyomon gondolataim között, melyeket soha sem máj, sem pedig mindig megfejteni nem tudott, hanem csak az, és akkor, a ki és a midőn már nagyon jól meg tudta érteni azokat a titkokat. Így megírni ezt a könyvet, nem minden ember, még csak nem is minden theologus tudta volna. A regényről szokták mondani, hogy az nem a fiatal tehetségek műformája, hiszen, vissza kell benne tükröződni az élet tapasztalatainak. Nos, ez a könyv egy olyan író munkája, ki megértette a szent írást, és főleg tudja, hogy midőn ennek földjére lép, le kell vetnie a saruit, mert az a hely, melyen megáll, szent föld, hol a kijelentés örök istene szenteli meg a közelgőket, és az ő szent lelkének örök ereje reszketteti meg a szíveket, míg valami kimondhatatlan delejes áram e szívből átjut a tollakba.

Sokat, nagyon sokat lehetne e könyvről írni. Tán, még polemiába is lehetne szerzőjével bocsátkozni, mert az ember elgondolja, hogy a mi magyarázatot ő ad az egyes helyeknek, más magyarázók után, tán jobb, tán megfelelőbb. Hanem még ha vitába bocsátkoznék is, nem tehetné, hogy előbb-utóbb a fegyvert le ne tegye, mert az a magyarázat, a mi adva van, sokkal inkább megfelel a levél egész tartalmának, gondolkozása módjának és annak a magas szempontnak, mely alá itt minden szépen elrendezve van.

A könyv, a mint mondtam, egy igen érdekes, habár komoly olvasmány. Bibliai theologiai tartalma, de azért nem feledkezik meg az exegisről sem, a melyet azonban nem úgy gyakorol, hogy német pedánszággal, versről-versre menve, magyarázzon, hanem egészen eredeti módon és nagyon vonzóan. Ebből a könyvből igazán meg lehet érteni az egész levelet, annak minden gondolatát, még e gondolatoknak árnyalatait is; de nem különben lehet megismerni az egésznek felfogását is. Ha sok ilyen könyvünk lenne, tudnók igazán ismerni az egyes bibliai részleteket, és találnók meg a prédikációkra nézve kimeríthetetlen tárházat és a gondolkozásra nézve a rendkívül széles eszmekört. Minden lelkipásztornak ismernie kellene az ilyen felfogásu magyarázatot, hiszen, ez határozottan nyereség lenne prédikációinak szellemére nézve.

E könyvet mint mindjárt elől jelezve van, tanítványainak ajánlotta dr. Erdős. Ezt csak azért említem meg, hogy alkalmat vegyek magamnak annak elmondására, hogy főleg mint exegetikai tankönyv kitünő ez a mű éppen ama methodusánál fogva, hogy az egész exegetikai anyagot feldolgozva, mintegy olvasmány gyanánt nyújtja. A tanulónál, pláne a magyar tanulónál, ki csak most kezd hozzá szokni az exegetaláshoz, kevés, vagy legalább is nem sok haszna van az olyan eljárásnak, mely pedig szélteben divik, hogy a német kommentatoroknak sokszor csak lefordított okoskodásai kerülnek a kezébe. Eredményre ugyanis csak idővesztegetés után juthat és nagy észbeli fáradsággal, de még egyik esetben sem ért el a valódi exegesisig, ha az exege-sistől időközben nem is ment el a kedve. Egyszerű nagyon ennek az oka. A kommentár író, természetesen, hogy a helyet kimélje, nagyon röviden ír. Csupa utalásokra szorítkozik. Versről-versre magyaráz. Sokat beszorit a sorok közé. A gondolatmeneteket csak jelzi pl. ilyen formán: »lásd a gondolat elejét, vers 56.« Ez a. eljárás a kommentatornál igen könnyü lehet, mert ő előtte tisztában van, hogy mikép vonul át a filum a szövegen és ehhez képest rendez be megjegyzéseit. De nem ilyen könnyü az a tanulónak. Mert ő ez által arra van kényszerítve, hogy egyfelől sokszor nagy nehézséggel halássza ki a szövegből, segítség nélkül, a gondolatmeneteket, másfelől, hogy mindig arra gondoljon, vajjon, az egyes megjegyzések mennyiben világosítják a főgondolatot és hogy egy pillanatra se tévessze el a főszmet, mert a megjegyzéseknek csak úgy van értelme, ha legalább is a gondolatmenethez viszonyítva, veszi tekintetbe, sat. sat. És ki biztosítja már mindezekben a tanulót, hogy nem téveszt? Hogy egész mélyében átlássa az egészet uraló főszmet, ha csak az eredeti szöveg van előtte, meg egy pár kommentáló töredék; arra pedig semmi utalás, hogy tulajdonképpen hogyan is kell tehát kiegészíteni azokat és az egészet kerek egészszé alakítani, hogy lelke előtt tisztában legyen az egész? Már a dr. Erdős könyve mindezen nehézségen segít, mert midőn összefüggő olvasmányban adja az

egész anyagot és a kikerekítéseket tartja szem előtt, a lehető legjobban tárja fel a megvilágosítandó helyeket.

Egy szóval, olyan könyvet adott ki dr. Erdős József, a mostani művével, melyből igen igen sokan fognak tanulhatni és melynek követése semmi esetre nem maradhat el, mert sokakat juttat el ily tudásra.

De, lássuk a könyv tartalmát és beosztását. Az első részben adva van a könyvben mind az, a mit a zsidókhöz irt levélről kritikai szempontból tudni kell. Így, tárgyvalva van először is a levél írójára vonatkozó kérdés, melynek kapcsán külső és belső argumentumokkal bebizonyítja, hogy positive nem állapítható ugyan meg a Pál apostoltól való eredete, de a többi hypothesis is tarthatatlan, még az is, mely Apollóst vallja szerzőnek. Majd, szó van a levél első olvasóiról, és végül, igen érdekes fejtegetésekben mindaz, mi a levelet érdeklő többi kérdésre (hely, alak, cél, stb.) vonatkozik. Ezt az első részt követi a magyar fordítás, melyet, meg kell vallani, nagy kíváncsisággal olvastam át, sőt összehasonlítottam eredeti szöveggel, valamint a Béza, Luther és Menyhárt János fordításaival is, ám, az összehasonlítás nagyon is a dr. Erdős javára ütött ki, ki használni látszik a fordításokat, de még sem követi egyiket sem teljesen, hanem az eredeti szövegből fordít egész hiven, szabatosan és jól csengő magyarsággal.

A bibliai theologiai rész alkotja a könyv főtartalmát. Itt bontakozik ki dr. Erdős egész teljességében és exegétai felfogásának egész mélységével. Ezek a szakaszok nagyon gyönyörűek. És a kiből csak egy kis gondolkozni tudás van, vagy a ki a bibliát egy kevésbé is ismeri, annak lelke itt eltelik a jóleső melegséggel, mert ezek a fejtegetések elvezetik őt egészen a legutolsó kérdésekig, elvezetik egészen a vallás mélységes titkainak ajtajáig. Nem adhatjuk itt az egésznek kivonatát, mert sajnáljuk kivonatolni azt, a mi mondva van. Csak a fő szakaszokat említjük meg. Az első és második részt ebben a főgondolatban magyarázza meg dr. Erdős: Ismerjétek meg Jézus Krisztust! A harmadiktól tizedikig terjedő részeket abban, hogy ott bemutatja Jézus Krisztust; a következő részeket pedig az erkölcsi tanítások alapján tárgyalja. Tehát, mindenütt a levélben kidomborodó nagy gondolatok szerint beszél. Végül, az összegezésben felmutatja röviden a levél theológiáját rendszerezve. Így átfutni, azonban, nagyon könnyű az egész könyven és ebből még ítéletet sem igen lehet alkotni. Az ítélet alkotását próbálja meg kiki, mert ezzel önmagának szerez gyönyörűséget, mert legalább átolvasott egy olyan könyvet, melyet az is megért, kinek teljes ismerete e tárgyról nincs, de egész valójában felfogni, csak az képes, ki behatóan foglalkozott a zsidókhöz irt levéllel. Végül, nem mulaszthatjuk el, megemlíteni a magyarázó grammatikai, szöveg-kritikai, értelmezési, stb. megjegyzéseket, melyek a szöveg közé önállóan, apró betűkkel nyomtatva, vannak beillesztve, úgy, hogy a nem éppen tudós olvasót nem is zavarhatják, a hozzá értőt pedig mindig találó értelmükkel sokszor elragadják.

És ha ehhez még megemlítem a józan irányt, mely az egész műven keresztül vonul; a kritikai részben a helyes érzéket és a tisztán látást, mely positiv eredményre jut el; minden szórszálhasogató kérdésnek mellőzését, de annak nagy apparátussal való kidolgozását, a mire szükség van, a mi ehhez nem maradhat: azt hiszem, egy olyan könyvet mutattam be, melyet megszerezni, mindenki sietni fog, a ki tudja, hogy

a papnak első feladata a szentírás megértése, tanulmányozása s ama mélységeknek ismerete, melyek az istennek titkai.

A legegészebb exegesisel van e könyvben dolgunk, mely csak jó gyümölcsöket teremhet, mert oly könnyen megérthető módon tár fel mindent, mint azt csak a ker. vallással lehet tenni, mely mindenkinek közös kincse lehet és ha megszerezte, bölcsőbb lesz Szokratesz-nél és tudósabb Platónál.

A dr. Erdős könyvét lehető legmelegebben ajánljuk olvasóink figyelmébe, hogy megillető elismerésükkel kifejhessék várakozásaikat dr. Erdősnek még ezután is biztosan következő nagy művei iránt.

## Különfélék.

— **Az egyetemes konvent apr. 2.** és következő napjaira hivatott össze Budapestre. A rendes ügyek elintézése mellett, a főtárgy az egyetemes lelkési özvegy-árvai gyámintézet szabályzata lesz, melyre vonatkozólag az utóbb tartott konventen ismételt bizottság küldetett volt ki. Hisszük, hogy e bizottság tekintetbe véve az egyházkerületek véleményét, oly közvetítő tervzetben állapodott meg, mely e konventünken elfogadtatván, a rég óhajtván várt intézmény 1896. jan. 1-én életbe fog lépni.

— **A Tóth Sámuel nevét ismeri** minden jóra való kálvinista ez országban, legyen az pap, világi, vagy tanító. Egy renden kívül szerény, és rendkívüli munka-bírassal megáldott férfiú. Máskülönben, theol. tanár Debrecenben, és a tiszántúli egyházkerület jegyzője, valamint jegyzője a zsinatoknak, és a konventnek is; szerkesztője volt a magyarországi evang. ref. egyház egyetemes Névkönyvének; összegyűjtője és kiadója egy rakás történelmi adatnak. Egy szóval, egy derék, munkás ember, kinek az egyház érdekében szerzett érdemeit csak nemes egyszerűsége, teljesen harmónikus kedélye, és páratlan szeretetre-méltósága mulja felül. Nagy örömmel olvassuk a debreceni «Prot. Lapban» «egy tisztelője» felhívását a tiszántúli egyházkerület espereseihez, mely szerint huszonöt éves jegyzői jubileuma alkalmasból arany-tollal, ezüst tinta-tartóval, és esetleg a nevére teendő alapítvánnyal kellene kifejezni az iránta való nagyra-becsülést, szeretetet. Szívesen csatlakozunk a fölvetett eszméhez. Kálvinista pap, mint olyan, nem számíthat, és megdöbbenően szomorú dolog volna, ha számítani akarna olyan kitüntetésre, mely a nagyzolárnak, a hobortnak, és az utcai hivalkodásnak szokott lenni legtöbbször meg nem érdemelt jutalma. A kálvinista pap jutalma öntudatában van, és a hiven teljesített kötelesség főlemelő eredményeiben. De, ha ezt az övéi elismerik; ha szeretetük kifejezésével közelednek feléje: ezt még a legpuritánabb is elfogadhatja, mert a róla való megemlékezésben az ő szerettei tisztelték meg magukat. Tóth Sámuel büszke és boldog lehet, hogy már életében ennek birtokában érezheti magát — méltán.

— **Fejér István**, aát. ki pár év óta a helybeli ref. főiskolában, mint osztálytanító, közmegelegedésre működik, főtiszt. püspök aa. ajánlatára, körlelkésznek nevezte ki az Igazg. Tanács márc. 4-iki ülésében. Örömmel üdvözljük ifju kollegánkat új állásában, meg levén győződve arról, hogy ő a mely szolgálatot vett az úrtól, azt be is fogja tölteni.

— **Ez a rovat azért igen becses**, mert benne minden elfér, minden, a vezér-cikkbe való tárgyaktól a nyiltpostáig. Ez a dolog is, mit most ide szoritunk futólagosan, lehetne, sőt lesz is bizonyosan megbeszélés tárgya; mi ez alkalommal csak rá mutatunk. Azt a kérdést intézte ugyanis hozzánk egy lelkészársunk: hogy a polgári házasság életbe léptetése tekintetéből, nem volna-e szükséges, már jó előre némelyes liturgikus intézkedéseket tenni abban az irányban, hogy mit csináljunk a kihirdetéssel, az esketéssel, a megáldással? Reméljük, hogy a Papi Értekezletek fognak erről tanácskozni, és nem egy jó cikket fogunk is közölni; de a mig

ez lenne, mi rövidesen megérintjük a következőket. A kihirdetés, az eddigi gyakorlat szerint, teljesen elesik, miután a házasság megkötése tekintetében az illető polgári tisztviselő lesz felelős; mikor pedig a házasság már polgárilag megkötött, eo ipso feleslegessé vált. Mindazon által, ha a házasságra lépendő felek előre jelentkeznek lelkipásztoruknál, vagy akár utólagosan, akkor az meg nem tagadható, jóllehet ez a beállandó jogrend szerint nem bir semmilyen sarkalatos horderővel, hanem egyszerű bejelentés az egyház színe előtt, hogy ez, vagy ama pár házasságra lépendő, vagy már házasságra lépett. Az esketéssel szintén így áll a dolog. Ha az illetők az úr nevének segítségül hívásával ohajtják megkezdeni házas életüket, az esküt innepélyesen bevenni, kötelességünk lesz, csak hogy nem praesensben beszélünk, hanem perfectumban, miután a házasság már megkötött. Magától érthető, hogy a még érvényben levő három előzetes kérdés föltevése egészen elmarad, miután az azokra adandó, esetleg tagadó feleletek a már megkötött házasság érvényét egyáltalában nem érintik. Ime, egy pár futólagosan ide vett megjegyzés némi tájékozásul a majdan bekövetkezendő eljárásra vonatkozólag. Mi úgy hisszük, hogy e tekintetben sem a konventhez, annál kevésbé kell folyamodnunk az egyetemes zsinathoz; megcsinálhatja mindenik egyházkerület a maga hatáskörében, miután nem az a fődolog, hogy itt valamelyes egyformaság statuáltassék, a fődolog: oda hatni, hogy hiveink érezzék szükségét a vallás megszentelő, megáldó voltának, és hogy ez után is az egyház kebelén találjanak megnyugvást. E tekintetben felvilágosítani, meggyőzni hiveinket: ott a templomi szó-szék. Erről predikálva, beszé-

dünknek nem csak oktató, hanem erkölcsi tartalma is lesz, és minden csetre megtisztelőbb lesz a papra, és áldásosabb a hallgató népre nézve, mint a politikai korteskedés. Ez utóbbi meggyaláz; az előbbi felmagasztal.

— **«A házi műipar könyve»** cím alatt, egy kis könyvecske küldetett be hozzánk, melyet Csikós Gyula, szegedi községi és ipatiskolai tanító írt, és 40 kron. megszereshető. Ez a könyvatos magyarító ábrákkal ellátott füzetecske arra jó, hogy egy egész halom hasznos, új és házilag üzhető műipari munkát meg lehet tanulni belőle. Például: az üvegre való rajzolást, festést, aranyozást; közönséges virágcserepek és vázák díszítését; nádszék fonást, sat. sat. Hát, biz ez minden tekintetben szükséges, és jó lenne megtanulni, tudni, mert erkölcsi és eszthetikai becsemellett, még hasznossági szempontból is sokra nézendő. Kisértsék meg olvasóink.

— **A magyar anyanyelvű tanulók száma** középiskoláinkban az évek hosszú sora óta folyvást növekedőben van. 1879-ben még 26.203 magyar anyanyelvű középiskolai tanuló volt, 1891-ben már 30.483, azóta pedig a legutóbbi tanévig, tehát három év alatt, 35.404-re, vagyis több, mint tízenhat százalékkal emelkedett a magyar anyanyelvűek száma. Ugyancsak a legutóbbi három év alatt 409-el (15%) emelkedett a román, 141-el pedig (89%) a tót, míg a német anyanyelvűeké változatlan maradt. Örvendetes jelenség, hogy a magyar anyanyelvűek számának emelkedése tetemesebb a reáliskoláknál, mint a gimnáziumokban, a mi egyébkint annak is tulajdonítható, hogy a reáliskolák jobbára nagyobb városokban vannak, ezekben pedig általában növekedést mutat a magyar anyanyelvűek száma.

## HIVATALOS RÉSZ.

3512—1894.

### KÖRLEVÉL,

valamennyi erd. ev. ref. egyházmegye nt. esperesének és valamennyi ev. ref. iskolaszék t. lelkész-elnökének.

Cimeket ezennel hivatalosan utasítjuk, hogy az előforduló tanítótváltozások esetére az iskolaszékek kotelezettségüknek eleget tegyenek s ezen alkalommal a kir. tanfelügyelőséghez jelentsék be

1) hogy a volt tanító milyen községbe és megyébe távozott s milyen alkalmazást kapott;

2) hogy az új tanítónak hiteles okmány-másolatait, ugyanint a képesítő oklevelét, keresztlevelét, összes szolgálati bizonyítványait és díjlevelét a kir. tanfelügyelőséghez, minden haladék kizárásával, beterjeszszék, bejelentvén egyidejűleg, hogy az új tanító milyen iskolától jött, mikor foglalta el új állomását, továbbá, hogy tagja-e az országos tanítói nyugdíjintézetnek, melyik állomásáról, mely időtől kezdve és milyen összegre vétetett föl.

Kolozsvárt, 1895. február 28-án.

Parádi Kálmán, Szász Domokos,  
tanügyi előadó. ev. ref. püspök, mint elnök.

410—1895.

### PÁLYÁZAT.

Az erdélyi evang. reform. egyházkerületben, a küküllői egyházmegyébe kebeleztet g. váralyai énekvezér tanítói állomásra ezennel pályázat nyittatik.

J a v a d a l o m : gazdasági épületekkel, kerttel ellátott természetben való lakáson kívül, 198 frt 78 kr. értékű kepe, tan díj, és kánonika-porcio haszonélvezete, mely összegnek 300 frtra leendő felemelése érdekében a nmélt. miniszter úrhoz felszerelt kérés nyújtott be.

A fölszerelt folyamodványok folyó évi apr. 1-ig nt. Kovács Elek, esperes aához küldendők, u. p. D.-Szt.-Márton.

Kolozsvárt, 1895. márc. 1. Szász Domokos,  
erdélyi ev. ref. püspök.

8—1895.

### MEGHIVÓ.

A görgényi ev. ref. egyházm. tanítói Értekezlet 1895. március 15-én Szász-Régenben az egyházmegye tanácssterm-

ben gyűlést tart, melyre a tagok és minden tanügybarát, tisztelettel meghívattak.

Tárgyak: 1. Hymnus, éneklé az egyhm. Daloskör, Benedek Árpád vezetése mellett. 2. Elnöki megnyitó, Ercse Miklós alelnök által. 3. A mult gyűlés jegyzőkönyvének felolvasása és hitelesítése. 4. Értekezés »Az álló írás tanításáról«, Szabó Miklós, radnótfái tanítótól. 5. Dali József, sárpataki tanító bírálata, Szegedi Károly: »Az egy tanítóval és két tanteremmel bíró iskola kezeléséről« című értekezésre. 6. Jelentés a) A könyvtári pénzalapról: Csekme Ferenc, b) A könyvtár állásáról, egy bizottság. c) A temetkezési intézetről, Keresztesi Miklós. 7. Indítványok.

Gernyeszeg, 1895. márc. 1. Csekme Ferenc,  
tanügyi előadó, elnök.

326—1895. HIRDETMÉNYES IDÉZÉS VÁLÓPERBE.

Székelyudvarhelyi lakos, ev. ref. Csoma Ida, ugyanodavaló férjét ev. ref. ifj. Szentés Gábort, ki őt ezelőtt öt évvel hűtlenül elhagyta, s azóta sem életben létéről, sem tartózkodási helyéről semmit nem tud: ezennel hirdetményesen idézteti az udvarhelyi ev. ref. egyházmegye házassági törvényszéke elébe azon kijelentéssel, hogy hat hónap lefolyása után, akár megjelenik, akár nem, ellene válóperét megkezdíti és le fogja járatni.

Az udvarhelyi ev. ref. egyházmegye esperesi hivatalától, Kecsetben, 1895. február 27-én. Menyhárti András,  
ev. ref. esperes.

311—1895.

### MEGHIVÓ.

A nagy-enyedi ev. ref. egyházmegyében levő lelkész társaimat tisztelettel meghívom lelkészi Értekezletre, folyó év márc. 27-én délelőtt 10 órára, N.-Enyedre, az új városház dísztermébe.

Tárgyak: 1. Rendes elnök-, alelnök-, jegyző-választás. 2. Tiszt. Szécsi Ferenc, aa. felolvasása a jánosi evangéliom tanáról. 3. A 408—1895. sz. igazg.-tanácsi körrendeletben jelzett szabályrendeletek t. Jancsó Lajos, főjegyző aa. által készített tervezetének megvitatása. 4. Nétalán felmerülő gyakorlati kérdések, indítványok fölötti eszmecsere. Miriszlón, 1895. márc. 4. Sándor János,  
ev. ref. esperes.

Felelős szerkesztő és kiadó: Szász Gerő.



# Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXV. Évfolyam.

Kolozsvártt, 1895. Március 14.

11. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY ÍVEN.

*Előfizetési ára:* Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-  
évre 1 forint 50 kr.

*Szerkesztőségi iroda,* hová a kéziratok és előfizetések bármennyire  
küldendők: *Külmagyarutca 9. sz.*

## Az eszmék harca.

Mint a természeti világban a nap<sup>h</sup>feljöttével elúzi a sötétséget, s a föld mélyébe is beható sugarai életet keltenek ott is, hol örök némaság honolt akkint az erkölcsi világban is egy-egy, az idők folytán megért eszme az emberi szivekben utat tör magának, behatol agyunk legtitkosabb rejtekébe, ott észrevétlenül mind nagyobb, és nagyobb tért foglal el, míg egyszer csak azt vesszük észre, hogy annak alakot kell öltenie; a gyakorlati életbe át kell mennie; mert szívünkkel érezzük, jövőbe behatoló tekintetünkkel látjuk annak feltétlen szükségességét, s tudjuk azt is, hogy ha életre nem kelhet, benne és általa a fejlődés folyamatának vettetik gát, mely, idővel áttörtvén, mindig megboszoszolja magát.

Ezen állításunk igazolására ugy az egyetemes, mint nemzetünk egyházi és világi történetéből nem egy példát hozhatnánk fel.

Hogy messze ne menjünk, ott van nemzetünk szabadság-harca; azután, az elnyomatás ideje alatt a lét-fentartásért való erő-feszítés, s 1867-en innen a nemzeti jogokért folytatott, és jelenben is folyó küzdelme.

Az egyházi élet mezején a reformáció kora, s azon innen hazánkban a protestántizmusnak a katolicizmussal folytatott majdnem négy százados küzdelem.

Ugy itt, mint amott a mag évtizedekkel, sőt évszázadokkal előbb el lett vetve, kikelni azonban nem kelhetett, a gyakorlati életben, különböző okok miatt, alakot nem ölthetett, de csak egy ideig, mert mikint a vízbe dobott kavics által okozott hullám-gyűrű mintegy észrevétlenül, saját erejéből, mind nagyobb és nagyobb tért ölel fel, akkint az eszme is, ha csira-képes volt, ha magában az örökkévalóságnak csak egy parányi részét hordozta is, folytonosan tovább és tovább terjedt, míg végre a szivek és agyak millióit hatalmába

kerítve, azt többé visszatartani, emberi erőnek nem lehetett.

De, hogy bármely életre való eszme a megvalósulás stádiumába juthasson, feltétlenül szükséges, annak a kritika bonckése alá kerülnie. Egy eszme, Plátó szerint, idea, mindig más, és nem egyszer éppen ellenkező eszméket szokott szülni, a melyek az eredetire nézve éppen oly megtisztító hatással vannak, mint a villámlás és menydörgés a borus, és miázmákkal teljes levegőre.

Hogy aztán az eredeti, mondjuk, az anyaeszme mikor, és ki által fedeztetik föl, s tálatatik az emberiség szűkebb, vagy tágabb tömege elé, az, magának az eszmének értékéből, nézetünk szerint, mit sem von le; fő dolog az, hogy életre való legyen, mert akkor a gyorsan haladó idő maga előtt hajtja, s ha ma nem, hát holnap az emberiség mivelődés-történetében helyet kér, a mikint maga a reformáció sem maradt volna el bizonyára, ha Luther és Zwingli soha sem léteztek volna is.

Egy ilyen életre való, s a haladó idő által feltétlenül megvalósítandó eszmének tartjuk azt is, mely e Lapok hasábjain, annak szerkesztője által felvettette, egy pár lelkesztársunk által is rokonszenvesen tárgyalatott. Több egyházmegyéről, vagy ha úgy tetszik, «t ö b b e s p e r e s»-ről van szó.

Hón szeretet anyaszentegyházunk jövőjeért való aggodalom volt, bizonyára, az a rugó, mely ez eszmének, az egyházpolitikai reformok megvalósításának küszöbén, kifejezést adott.

Nem tartozkodom kijelenteni, hogy ez eszme általunk is kedvezően fogadtatott; kedvezően főleg azért, mert ennek keresztülvitelében a máj szerfelett abnormis fekvésű egyházmegyék apróbbakra osztását, szóval, kikerekítését látjuk.

Vessünk csak egy tekintetet az egyházmegyék, főleg a vármegyéken levők, ez idő szerinti beosztására, s jó részben azonnal magyará-

is; melyeknek gyámintézeti alapja csak most van keletkezében s így osztalékot nem adnak, vagy számításba alig vehető csekélységet. Kilátás van arra, hogy a közel jövőben, az országos ev. ref. lelkészi özvegy-árvai gyámintézet megalapítása által, a leendő árvák helyzete lényegesen javulni fog. Az általam újabban kidolgozott alapszabály-tervezet szerint, mely Konventünknek legközelebről be lesz mutatva s az egyházkerületekkel közöltetvén, a konventnek f. év őszén remélhetőleg Kolozsvárt tartandó rendkívüli ülésén érdemleges és végleges elintéztet nyer, a gyámintézet megalapításának már első évtől kezdve, az atyátlan árvák mindenike 50, a szülők nélküli árvák 75 forintot fognak kapni, neveltetési költség címén évenként. E kilátás támpontot nyújt nekem arra, hogy egyházkerületünkben a lelkészek fiu-árvái részére, egy Szeretetház megalapításának, illetőleg, fentartásának tervét körvonalozzam.

Örömmel teszem ezt, mert egy ily intézmény létrehozását nemcsak a humanizmus követelményének tartom, de ebben engemet még messzibbre terjedő s egész anyaszentegyházunk jövődjére kiható tekintetek is irányítanak.

A közelmúlt tapasztalat ugyanis azt tanúsítja, hogy az uralkodó korszellem áramlata az egymás nyomába lépő nemzedékeket folyton növekvő arányban, az életfentartás s családalapítás terhének hordozását inkább biztosító ugynevezett világi életpályákra vonza s e miatt, a szorosabb értelemben vett egyházi szolgálatra lépők száma csökkenő. Tekintve a javadalmazásnak aránylag csekély voltát, nem is lehet ezen csodálkozni s a keresztyénység isteni eredetének s erejének egyik legdöntőbb bizonyítéka éppen az, hogy ennek dacára is vannak ifjak és pedig részben a legtehetségesebbek közül valók, kik magukat a papi pályára szentelik. Az anyaszentegyház jól felfogott érdekében cselekszik, ha a fiatal nemzedékek soraiból bizonyos kontingenst, már a gyermekkortól kezdve, gondoskodásának körébe von, s utját nyitja annak, hogy oly irányu képzést s nevelést juttasson részükbe, hogy belőlük idővel az egyházi szolgálatra, a szó bensőbb értelmében, alkalmas egyének emelkedjenek ki. Ily kontingensül első sorban a papi családok szülöttei, s a balsors csapása folytán hátra hagyott árvái, mintegy önként kínálkoznak. A mózesi törvényhozásnak bölcs és előrelátó intézkedése vala az, mely a Lévi, illetőleg, Áron nemzetségéből származó fiu-utódokat a Jehova szolgálatára designálta s ha a mai idő keretébe nem is illik bele az egyház szolgálatát a papi családok kizárólagos kiváltságává státuálni, mert igaza van Krisztus urunknak: *«A szél, a hová akar fújni, fú, és annak zúgását hallod, de nem tudod, honnan jő és hová megy: így vagyon az, ki Isten lelkétől ihletetik»* (Ján. III. 8.), de ma is nyilvánvalónak látszik előttem az, a mit a tapasztalat is igazol, hogy első sorban azok közül válhatnak ki az Urnak leghebbebb, legjobb szolgálói, a kik már kisdéd koruktól kezdve az egyházas érzület légkörében nevelkednek, s ha az anyaszentegyház az ilyeneket árvaságukban kebelére öleli, növelkedésükben segítő jobbajával vezérli, ennek üdvös eredménye ki nem maradhat.

Ime, mélt. Igazg.-Tanács, a kettős cél, mely a papi fiu-árvák Szeretetházának megalapításánál szem előtt tartandó. Egyik: a humanizmusnak sürgető, hogy ne mond-

jam, követelő tekintete. A másik: anyaszentegyházunk jövődjének ez irányban előkészítése, s biztosítása. Nézetem szerint, kötelessége volna minden egyes egyházkerületnek saját kebelében létre hozni egy ily intézményt. Az állam gondoskodik a szolgálatában állók árváiról, kiterjesztette gondját az összes tanítók, s legközelebről még a felekezeti tanárok hátra maradtjaira is. Vannak államilag fentartott árvaházak is, s a társadalom könnyő-riületessége is mutat fel e téren igen szép eredményeket. De, oly árvaház, mely kizárólag a papi árvák egybegyűjtését tűzné ki célul, hazánkban egy sincs, s ha mi ilyet alapítunk, az lesz az első.

Remélem, hogy az adandó jó példát követni fogják a testvér-egyházkerületek is, szem előtt tartva a fentebbiekben körvoalozott kettős célt, s meggondolva, hogy ily intézménynek létre hozásában csupán saját erőnkre vagyunk utalva.

Kérdés azonban az, hogy tekintettel egyházkerületünknek oly sok oldalról igénybe vett, s a szükséghez mért oly parányi erejét: forog-e fenn lehetősége annak, hogy központi segély-alapjaink nagyobb mérvű, újabb megterhelése nélkül lerakjuk alapjait, s biztosítsuk fennállását ily intézménynek? E kérdésre feleletemet egy rövidke szóba foglalom össze: igen.

Első sorban gondoskodnunk kell alkalmas házastelekről, hol egyelőre, az alábbiakban fölfejtendő feltételek alatt, szukcessív, ötven árva elhelyezhető volna. E célra, nézetem szerint, egészen megfelelő a külmagyar-utcai templomunk közvetlen szomszédjában, a Kis-Szamos mentén, nagy és diszes kerttel kiegészített azon házastelek, mely néhai Nagy Péter, püspökünk tulajdonát képezte, melyet pár évvel ez előtt egyházkerületünk közalapja 21,000 forinton megvásárolt. Van benne hat lakszoba, s a szuterrénben konviktus és a szolgáló személyzet számára elegendő alkalmas helyiség. Miután a közalapot, e teleknek e célra adományozása által megrövidíteni nem lehet, új bevételi, illetőleg, fedezeti forrást kell nyitnunk, s én e tekintetben az előkészítő lépéseket meg is tettem. A nagyméltóságú magyar királyi pénzügyminiszter úr ugyanis, megokolt kérvényünk folytán, folyó év jan. 14-én, 91,372. szám alatt kelt intézvényével egy nagy szabású országos sorsjátékra az engedélyt megadta, az 1897-ik év egész tartamára; a végleges engedélyezési okmány kiállítását csupán a sorsjáték részletesen kidolgozandó tervezetének bemutatásától tevéen függővé. E tervezet részletes kidolgozása most van folyamatban. Kilátás van arra is, hogy az engedély előre is finanszírozható, s egy budapesti bankártól van is már egy 50,000 forintos of-fertünk, a minek értelme az, hogy egyházkerületünket a kockázat esélyei nem érintik, lefizettetvén a koncessioért jelzett összeg előre a kerület pénztárába. Lépéseket tettem a végre is, hogy a koncessió esetleg még jobban értékesíttessék. Ez úton egyházkerületünk azon helyzetbe juthat, hogy most létező segély-alapjainak igénybe vétele nélkül, egy új bevételi forrás terhére az említett házastelket a Szeretetház javára adományozhatja, mint az intézmény megalapítója, s gondoskodhatik az első berendezés szükségleteiről is.

A mi az intézmény fentartása kérdését illeti, né-

zetem az, hogy e végett részben már e célra felhasználható, részben a közeljövőben megnyilandó, illetőleg, megnyitandó segély-forrásokot kell egyesíteni. Mielőtt azonban ezekre rámutatnék, foglalkoznom kell a szükséglet kérdésével, mert ehhez arányitva állapítandó meg a fedezeti rovat.

A szükségletet, főbb vonalaiban, a következő pontokban tüntetem föl. És pedig:

*1-ször.* A megalapítás évétől kezdve vétetnek fel a leendő fiu-árvák, azok, a kik hatodik élet-évüket már betöltötték, a tizenkettődik évet meg nem haladták. A sárospataki, debreceni és a s-szt.-györgyi konviktusok adatai szerint, egy árva ellátása évenként 60 – 80 frtba kerül. Ez összegbe beleértendő a felügyelő személyzet ellátása is. Előirányozva a legmagasabb kiadási összeget, szukcesszive ötven árva ellátását véve számításba, a normál költségvetés szükségletei rovatának első tétele *4000 frt.*

*2-ször.* Gondoskodni kell az árvák egyszerű ruházatáról a célra fejenként 30 forintot irányzok elő. Tankönyvek és taneszközöket nem veszek számításba, mert e. . . . .ben az egyházkerületnek e célra szolgáló segély-alapjából, a krajcáros élőtőke jövedelméből, részint tehetősebb tanulók már használt taneszközeinek ajándékozása útján beszerezhetők lesznek.

A szabályzatban gondoskodni lehet arról is, hogy az árvák majdan tanulásuk folyamán itteni elemi iskoláinkban, s folytatólag a gimnáziumban tandíjmentességet élvezzenek. E szerint a szükségleti rovat második tétele: *1500 forint.*

*3-szor.* Alkalmazni kell egy árva-anyát, ki gondozza a növendékeket, beszerezze az élelmi és ruházati cikkeket, s vezesse a konviktust. Az özvegy papnék közül ez állásra alkalmas mindig fog találkozni, s így azon is segítve lesz.

A nehéz tiszt, ellátáson kívül, tisztességes javadalmat érdemlő. E cimen a szükségleti rovat harmadik tétele: *400 forint.*

*4-szer.* A Szeretetház fő-felügyeletével, a házi rend megállapításával, s általában közvetlen kormányzattal a kolozsvári theologiai fakultásnak egyik, arra alkalmas tanárát vélem megbizandónak.

Ez intézményt ugyanis annyiban a Fakultással kell kapcsolatba hozni, hogy az adja meg nekik vallásos nevelésük irányát, s e végett gyermek-istentiszteletekre, melyet egyes tanárok, illetőleg, theologusok (az utóbbiaknak ez igen jó gyakorlati iskola lesz) tartanának, a Fakultás aulájába járjanak be az árvák. Az illető tanár e felügyelői és igazgatói tiszt teljesítéseért némi tisztelet-díjban részesítendő. E szerint, a szükségleti rovat negyedik tétele: *100 forint.*

*5-ször.* Tartani kell az intézetben egy szakácsnét, mellé segítségül egy szolgálót, s az intézet tisztán-tartására egy szolgát. Ezeknek, ellátáson kívül, fizetésére előirányzandó: *400 forint.*

*6-szor.* Gondoskodni kell fűtésről, világításról, tűzbiztosításról, sat. E cimen előirányzandó: *500 forint.*

E szerint, a szükségleti rovatok összege lesz: *6,900 frt.*

Rátérhetek most már a fedezet kérdésére. E tekintetben a következő forrásokat vélem fölhasználhatónak. És pedig:

*1-ször.* Kapcsolatba kell ez intézményt hozni az országos református özvegy-árvai gyámintézettel, oly képpen, hogy a kidolgozandó szabályzatban a fölvétel egyik feltételéül meg kell állapítani, hogy azon segélyösszeget, melyet az illető árva-gyámintézettől fog kapni, az árva anyja, esetleg gyámja, a Szeretetház pénztára részére cedálja. Az egyetemes gyámintézet szabálytervezete szerint, a leendő árvák már a jövő évtől kezdve, segélyeztetni fognak, és pedig az apátlan árva évenként, a mint már fentebb említém, 50 frttal, a szülőtlén évi 75 forinttal. Számításba véve negyven atya-nélküli, és tíz szülőtlén árvát: a fedezet első tételéül rendelkezés alá jő, *2750 forint.*

*2-ször.* Az előző pont alatt jelzett eljárást kell követni az egyházkerületi özvegy árvai gyámintézet osztalékával is. A fölveendő árva osztaléka beszolgáltatandó lesz az intézet pénztárába. Ez idő szerint, egy osztalék kerek számban 24 forint, s az apa-nélküli árvák kapnak fél, s a teljes árvák egész osztalékot. Fölveszem itt a középarányt, és pedig fejenként 15 forintot. Mérsékelt számítás, mert az alap, mint a közelmúlt évek tanusítják, folyton növekvő. A fedezet második tétele e szerint: *750 forint.*

*3-szor.* Ugyan ily eljárás követendő az egyház-megyei gyámintézetekkel szemben. A középarány kulcsa, azonban, e tekintetben nehezebben megállapítható, mint az egyházkerületi gyámintézettel szemben. És pedig két oknál fogva. Egyik az, hogy az egyes egyházmegyék gyámintézeti alapjai egymástól nagyon különböző értéket tüntetnek fel. Legnagyobb alapja van a marosinak, meghaladja a 40,000-et. Első osztályu osztaléka 75 frt. második osztályu 50 frt. harmadik osztályu 25 frt. Következik utána a szilágyi, 21,000 frtot meghaladó tőkével. A legnagyobb osztalék 33 frt. a legkisebb 11 frt. a szerint, a mint az apa kisebb, vagy nagyobb tagsági díjt fizetett. Jelentékeny osztalékot ad a görgényi egyház-megye: 60 frtot, sőt még van egy külön kezelt Bajnócy-alapítványa, melynek évi osztaléka 17 frt. 30 kr. Sorban következnek még szép osztalékkal a kolozsvári, nagy-enyedi, kolozskalotai, és a Rikán-belőli egyház-megyék, sat.

Van azonban három egyház-megyénk u. m. a n-sajói, gy-fehérvári és n-szebeni; a két előbbiben a gyámintézet csak most van alakulóban, s osztalékot nem ad, de az utóbbiban semmi alap sincs. A második nehézség éppen ebben rejlik. Mert ha az árvák oly egyház-megyékben maradnak hátra, melyeknek gyámintézete nincs, vagy oly gyenge, hogy osztalékot még évekig nem adhat: nem lesz mit beszolgáltatni az intézet pénztárába. A szabályzatban tehát gondoskodni kell arról, hogy az ily egyház-megyék addig is, míg gyámintézetük meg nem erősödik, köteleztesse nek valamely fedezeti forrásból mérsékelt hozzájárulásra. Ha már most tekintetbe vesszük, hogy az egyházkerületi gyámintézet által a múlt évben kiosztott segélyösszeggel, 5358 forinttal szemben az egyház-megyék összesen 7500 forint értékű osztalékot szolgáltattak ki és pedig együtt véve 188 özvegynek és 159 árvának, a mérsékelt aránykulcs átlag véve egy árvára megállapítható 20 forintban.

Ez az átlag azonban csak az esetben nyer fedezetet, ha a szabályzatban világosan kimondatik, hogy minden egyházmegye köteles a saját kötelékébe tartozott elhalt lelkésznek azon árvája részére, ki fölvetetik a Szeretetház kötelékébe, az őt megillető egész osztalékot beszoigáltatni.

Ez némely egyházmegyéből 20 forintnál nagyobb összeget fog kitenni, másiktól kevesebbet, de a nagyobb összeg kiegyenlíti a kisebbet. E szerint, előirányozva átlagul egy árva részére az említett 20 forintot, 50 árva után a fedezet 3-ik tétele: *1000 forint.*

*4-szer.* Hozzájárulásra kötelezendők a kerület összes papjai, mert hiszen e humánus intézet megalapítása első sorban érettük, illetőleg, esetleg hátramaradó árváik jövődjének biztosítására történik. Tekintetbe véve azonban, papjainknak, általában véve, nagyon szűkös helyzetét, nagyon sok oldalról igénybe vett parányi erejét, e hozzájárulást mérsékelten vélem megállapítandó: És pedig olyképpen, hogy az I-ső osztályu egyházak papjai évenként 5, a II-ik osztályu 4, a III-ik a IV-ik osztályuak 2 forint fizetésre köteleztessenek. A legujabb adatok szerint, van egyházkerületünkben I. oszt. egyházközség 85, II. oszt. 106, III. oszt. 92, IV. oszt. 256. A jelzett kulcs szerint, tehát a fedezet 4-ik tétele: *1637 forint.*

*5-ször.* Számíthatunk végül anyaszentegyházunk élőtlőkéjére, a hivek áldozatkész könyörületességére is. Ennek sikere első sorban papjaink buzgalmtól függő. A szabályzatban kötelezendőnek tartom valamennyit arra, hogy egyházközségünkben évenként egyszer alkalmas időben pénzben, vagy terményekben gyűjtéseket eszközöljenek. Jelenleg van egyházkerületünkben 539 papi állomásunk. Ha minden papunk évenként csak egy pár forintot gyűjt össze, tekintélyes összeg foly be. Szegényebb sorsu papjainkra nézve buzdításul, a szabályzatban kimondandónak tartanám azt, hogy a melyik gyűjtés utján, hozzájárulási illetékének kétszeresét adakozás utján begyűjti: a járandóság fizetése alól fölmentetik. Kimondandónak tartom a szabályzatban azt is, hogy egyházkerületünk minden templomában előzetes közhírré tétel után évenként egyszer a perselyek és pedig valamelyik nagyobb ünnep napon, e célra szolgálnak. Azt hiszem, nem tulzott számítás, ha egész egyházkerületünkben az adakozás, gyűjtés és perselypénz címén a fedezet ötödik tételéül előirányoztatik: *800 forint.*

E szerint, a fedezeti tétel összege *6937 forint.* Összehasonlítva a szükségleti tételek összegével *6900 forinttal:* marad felesleg: *37 forint.*

Ime, mélt. Igazgató-Tanács, az egyházkerületi Szeretetház képe, főbb vonalaiban feltüntetve. Önkint értendő, hogy ez előterjesztésem érdemleges tárgyalás alá vétele s a határozathozatal időelőtti a többek közt már csak azért is, mert az egyetemes gyámintézet működését még nem kezdette meg, és a sorsjáték engedélyezésének finanszírozása nem bevezített tény. Kikérendő, továbbá, az egyházmegyék és püspöki vizsgálat alatt álló egyházközösségek véleménye is. Ez időszert csak arra kérem a méltóságos Igazgató-Tanácsot, méltóztassék ez előterjesztésemet elvileg helyeslő

kijelentéssel a közelebről tartandó kerületi közgyűlésnek bemutatni s javaslatba hozni, hogy közöltessék ez vélemény-nyilvánítás végett az érdekeltekkel, hogy annak alapján majdan, lehetőleg a jövő évi egyházkerületi közgyűlésen, érdemlegesen tárgyalható s a részletesen kidolgozandó szabályzat is megállapítható legyen.

Ezekben kedves feladatokat teljesítve s előterjesztésemet anyaszentegyházunk minden hívének jóakaratu figyelmébe ajánlva, maradtam a mélt. Ig.-Tanácsnak, Kolozsvárt, 1895. március 8-án, agyafi szolgája:

Szász Domokos,  
erdélyi evang. ref. püspök.

## Igazgató-Tanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1895. márc. 10.

Elnök: előbb Dr. Kolozsvári Sándor, elnök-helyettes, majd. főt. Szász Domokos püspök aa. Jegyző: Kádár János, s titkár. Jelen voltak Gyarmathy Miklós, Vályi Gábor, Domokos Antal ig.-tanácsosok, Herceg Lajos, h. műszaki előadó, Parádi Kálmán, tanügyi előadó, Dr. Deák Albert, ügyvéd, Maksai János, h. számvevő, Márkus János, titkár.

Az ülés megnyitása után, első sorban a közgyűlés elé terjesztendő jelentések és határozati javaslatok olvastattak föl, így nevezetesen az időközben megüresedett gondnoki állásokra történt jelöléseket bemutató s azok alapján a választások elrendelését kérő jelentés; továbbá, az elmúlt évben választott esperes és főjegyzők felesketését, valamint az ujonnan választott egyházkerületi képviselők igazolását kérő jelentés; nemkülönben Ig.-Tanácsunk azon előterjesztései, melyekben a deési egyházközség részéről beadott felebbezések mutattatnak be; Bodor Antal, aa. nyugdíjaztatásának jóváhagyása s a szintén megüresedett műszaki előadó ig.-tanácsi állás betöltése kéretik, s végül azon előterjesztésünk, melyben gr. Bánffy Miklós és gr. Kun Kocsárd elhunyt egyházkerületi főgondnok aai emlékezetének és érdemének jegyzőkönyvi megörökítését kérjük.

Tárgyaltatott továbbá, főt. püspök aának azon ngybecsü előterjesztése, melyet az erdélyi ev. ref. papfiuk árvaházának mikénti szervezése tárgyában tett s melyet Ig.-Tanácsunk, főt. püspök aa. fáradságot nem ismerő buzgósága iránt nyilvánított elismerésének és köszönetének kifejezése mellett, örvendetes tudomásul vett, s a további intézkedések megtétele céljából a főt. közgyűlés elé terjesztését kimondotta.

Nagynyedi Bethlen-kollegiumunk Előljáráóságának azon kérése, melyben gr. Bethlen Géza, kollegiumi főgondnok aa. helyére jelöléseket tesz, s melyben egyuttal egy harmadik állás rendszeresítését és betöltését is kéri, nem volt teljesíthető, mert Bethlen Géza gróf aa. lemondása a mult évi közgyűlés által az Ig.-Tanácshoz tétetett volt át, további intézkedésre, az Ig.-Tanács pedig arra kérte volt nevezett gróf aat, hogy főgondnoki állását lehetőleg továbbra is megtartani, sziveskedjék. Minthogy tehát e fölkérésre nevezett aa. mindezideig nem válaszolt: lemondásának visszavonása véleményezhető, vagy legalább is a lemondás bevezített ténynek nem tekinthető s így az új választás megejtése sem javasolható a főt. egyházkerületi közgyűlésnek. A harmadik főgond-

noki állás szervezését és betöltését pedig a gondnoki értekezlet által kimondott s az egyházkerületi közgyűlés által már többször alkalmazott azon elvnel fogva nem ajánlotta az Ig.-Tanács, mely szerint a gondnokok száma a törvényesnél magasabbra ne emeltessék.

A székely-udvarhelyi kollegiumnál üresen álló két tanszékre, t. i. a magyar-német és latin-görög tanszékre beérkezett pályázatok megfelelő eredményűeknek találattván, a választás megejtése javaslatba hozatik a főt. közgyűlés előtt s egyuttal az Ig.-Tanács részéről Gyarmathy Miklós, Dr. Vályi Gábor és a tanügyi előadó küldetnek ki a tanárjelölő bizottságba.

A zilahi magyar-latin, nemkülönben a sepsiszentgyörgyi latin-görög tanszékre kiirt pályázatok eredménye megfelelő nem lévén: az újabb pályázatok kiírására az illető kollegiumi Előjáróságok fölhivattak.

Felolvastattak és örvendetes tudomásul vétettek továbbá, a kolozsvári theol. fakultáshoz meghívott tanárok azon nyilatkozatai, melyek szerint a felajánlott állásokat örömmel elfogadják s a folyó év szeptemberében működésüket megkezdendik.

Végül, a közgyűlés tárgysorozata állapotot meg, s ezzel az ülés véget is ért.

r. s.

## TÁRCA.

### S a u l.

Izráél-országban, Genezáreth partján,  
Szakgatja a pálmák lombját a vad orkán.  
A tó vize zajlik, fölverte a vihar;  
Harsogva zúg a víz széles hullámival.  
Majd fehér sörényét kicsapva a partra,  
Apró gyöngy-szemeit a légbe kavarja.  
Süvölt, zúg, morajlik, szilaj zuhogása  
Zajongó néptömeg lármájának mása,  
Mely, mint a természet, szenvedélylyel lázad,  
Zúg a boszu hangja:

Nem tűrjük, gyalázat!

A kereszten halt meg, gonosztevő módra,  
Remegő lelke szállt büntető Seolba.  
Vétkes felekezet nevezi istennek,  
Imádni, boszunkra, reggel-este mennek.  
Egy ilyent tisztelnék Izráél szent földén?  
Nem tűrjük. Mit rendel, teljék be a törvény.  
De, mint a viharban percnyi szünet támad,  
Halk hangot emel most óvatos vigyázat.  
Vétek, tudjuk, látjuk, ámde vegyük észbe,  
Hogy Róma tartja a hatalmat a kézbe.  
Légiók sasára sötét gyanu szalna,  
Ránk vezetné azt a mást fenyítő láрма.  
Nagy rabbink jóslása, várjuk el, milyen lesz.  
Istentől van: marad; ha nem: úgy is elvesz.

Hiában. Mint elem, mely fékvesztve tombol,  
Felzúdul a láрма ezernyi torokból:  
Sault halljuk, mit mond ez enyhe tanácsra.  
Lassu mormolássá verődik a láрма.

Izráél népei, irástudók, vének,  
Birtokosi Mózes dicső örökének!  
Szóljatok, mondjátok, hogy ellene törvén,  
A bűnös fejére mit rendel a törvény?  
Szóljatok, mondjátok, mi szállt Izráélre,  
Ki bűnös szemeit bálványra emelte?  
Szóljatok, mondjátok, habozva, mit késtek?  
A parancs világos, tépelődni, vétek!

Belemarkolt a szó a szív közepébe;  
Felfakadott a düh kárhuzatos mérge.  
Száguldva rohantak, mint vészteni felleg.  
És megszűnt a vihar Genezáreth mellett.  
István meghalt, mire eljőve napszállat.

De, Saul lelkében féktelen düh támad:

Hát a többi bűnös gúnykacajjal nézzen?  
Míg lehet, vágjuk ki a fekélyt merészen...  
Főpapi parancscsal Damaszkusba megyek,  
Lesz alkalom újra, törvényt látni, vének.

És megyen előre. Arca, lelke sötét,  
Süvöltő szél rázza az erdők üstökét.  
Felzúg a fuvalom, mint kinzottak jajja...  
Saul lelke döbben, hogy e hangot hallja.  
Sötét a természet, csak távolban fénylik  
Valami titkos láng, fölcsapva az égig.  
Meglobban, eltűnik, mint hamvadó máglya.  
Szemeit behunyja, mégis egyre látja.

Saul, mire készülsz, hát nem szörnyü vétek,  
Embereket ölni Jákob istenének?  
Elohim, Zebáoth, irgalomnak atyja,  
Zendíté hajdan a próféták szózatja.  
Megállj! Ha meg nem hat áldozatok vére,  
Hiába hallatszük citherád zengése,  
Azazél teszi rád vétek verő karját.

Saul áll zordonan.

Hát, a kik zavarják

A választott népnek ősi dicsőségét;  
Szitkokkal hirdetik a szent vallás végét:  
Ezeknek irgalom, e káromló hadnak,  
Kik Mózes székére csúfosan támadnak?  
Míg kavicscsá nem lesz hegyek nemes érce,  
Míg Gehimnom földje öröm-helylyé válik,  
Irgalmat nem adok, nem soha, halálilig.  
Adonáj úgy áldjon.

A vén föld megrendül,

Vakító fény villan a légen keresztül.  
Hegy inog, folyam zúg, csattog felhő orma,  
A megrendült ember leborul a porba.

Saul! Véres Saul! Nem lehet azt tenned.  
Útjába nem állhatsz az élő istennek.  
Saul! Büszke Saul! Ki ellen szállsz harcra?  
Útadon megállit az igazság harca.

Óh, uram, szólj, ki vagy?

Az igazság vagyok.

Mit te nem ismertél, most szemedbe ragyog.  
Megtört büszke lelked igaz útra térve,  
Te veszed a zászlót hadvezéri kézbe;  
Fenn hordod, s bejárva az egész világot,  
Győzől!

Lelkem megnyílt, ime, tisztán látok!

És hangzott az ige szerte a világon...

Lakott ázsiai sivatag pusztákon;  
Ezüstös, aranyos városokba szálla...  
Fény múlt, üdvözít a Jézus halála.  
Hellász lakosai köré sereglenek,  
Pusztulnak szavára idegen istenek.  
Sem zsidó, sem görög nincsen többé itten,  
Testvérek a népek egyesítő hitben.  
Magasztaló himnusz, eget verő szárnyon,  
Krisztust dicsőíti újuló világon.  
Pál ajkán zeng a szó, szívbe utat törve:  
Mélység és magasság el nem szakaszt tőle.

Gáspár János.

### «Ungaria.»

Egy eszmét akarok fölvetni. A magam felfogása, meggyőződése szerint, egy okos szót akarok ejteni, mely megvalósulva, nagyon alkalmasnak bizonyulna, csak ismételtlen megerősíteni azt az igazságot, hogy a kálvinista egyház, és papjai minden tisztességes eszközt és becsületes szándékot készek legjobb erőkkel támogatni ott, hol a haza javára munkálkodni, tér és alkalom nyílik.

Az a cikkekém homlokára irt szó: «Ungária», az oláh nyelvben azt teszi, hogy «Magyarország». E cím alatt szerkeszt, és ad ki kolozsvári egyetemi tanár, Moldován Gergely, egy füzetes vállalatot, immár négy év óta. A három első évben tisztán oláh nyelven szerkesztetett. A folyó év jan. 1-én kezdve, még egyszer annyira bővülve, oláh és magyar Szemle név alatt jelenik meg, júliust és augusztust kivéve, minden hónapban egyszer, nagy-oktáv alakban, négy íven, szép papíron; tiszta, tetszetős nyomásban, és oly tartalommal, mely újdonsága mellett, az igazság meggyőző erejével hat.

Ki az a Moldován Gergely? És mit akar?

Én bizony nem tudom, hogy hol született. Nem tudom, hány esztendő. Nem tudom, hogy mik a kedvenc ételei, minő szivarokat sziv.

Hanem, azt tudom, hogy itt Kolozsvártt hosszú évekkel ez előtt a városnál közhivatalnok volt. Abban az időben irt egy igen kedvezően fogadott oláh tárgyú nép-színművet. Azt is tudom, hogy ez állásából kineveztetett tan-felügyelőnek, hol elismeréssel teljesítette kötelességét. Tudom, hogy innen kineveztetett egyetemi tanárnak Kolozsvárra, és e feladatát is hiven, lelkiismeretesen betölti. Tudom, hogy soha meg nem tagadta oláh-voltát; de mint olyan, kulturájánál fogva, nem tagadta meg ember-voltát sem. Ő szereti fáját, kultiválja annak nyelvét; ragaszkodik szokásaihoz, erkölcsiéhez, és szorgalmasan mutatja faja számára a mivéledés felé vezető utakat: de nem zárkózik el ama felsőbb cél elől, hogy a rész kevesebb az egésznél; a faj az egyetemesebbnél. Szereti fáját, de nem gyűlöli a más fajukat. Oláh ő is, de testvére a magyarnak meggyőződésből, szeretetből. Vallja, tudja, hogy ezen a kis földrészen a mint egyek voltunk a múltban, együtt kell élnünk, vagy együtt meghalnunk a jövőben.

Ebből mindenki átláthatja, hogy mit akar elérni Moldován Gergely vállalatával.

Lerombolni azokat a válaszfalakat, melyek az erdélyi magyarság, és oláhság közé még a feudális korából szí-

várogtak át, és a melyeket az abszolútizmus annyira növelt, hogy a máj ultra románoknak, az oláh irredentistáknak már igen könnyű volt gyűlöletté átválttatni. Azt akarja, hogy a két fajt közelebb hozza egymáshoz, felmutatva szokásait, nemes tulajdonait, szellemi képességeit; költészetét, a közös célt, az együtt megélhetés feltételeit, vagy a közös elpusztulást, a nagy szláv-tenger hullámaiban. Azt akarja, hogy az erdélyi magyar és oláh ismerje meg, szeresse, becsülje egymást, és adjon példát a világnak, hogy a szépnek, a nemesnek, a szabadságnak szeretete, az alkotmány tisztelete által, faj, nyelv, hitbeli különbség nélkül egyesülhetnek a haza szeretetében.

E szép, e fönséges, ez örök-emberi cél szolgálatában áll az «Ungaria», igen becsületre méltóan egyesítve magában a faj ösztönszerű szeretetét a haza ethikai szeretetével: mint a család szeretete nem zárja ki a társadalmi magasabb célok érdekében hozott áldozatot.

Igen ám, csak hogy a templomból is rend szerint azok hiányzanak, kikre leginkább rá férne morális predikációnk oktatása. Vajjon, olvassák-e Moldován Gergely Szemléjét? Igen, olvassák azok, kik az ő argumentumait, ő tanulmányait felhasználják arra, hogy aztán ők páva-tollakkal ékeskedjenek. Olvassa egy néhány jámbor, becsületes, vele egyet értő oláh is. Ám, olvassa-e a tömeg; olvassa-e a nép? Nem olvassa. Részint, mert szellemi miveltségének hiányában, nem érzi szükségét. Részint, mert Moldován renegátnak levén proskribálva, nem olvassák fánátizmusból. És nem olvassák, mert hozzá férhetetlen; mert még ha egyetemi tanár is valaki, akkora anyagi áldozatot csakugyan nem hozhat, hogy a humanizmus, vagy mondjuk, a magyar állam érdekében, meggyőződésének, szellemének kincseit ezer meg ezer példányban ingyen oszthassa szét.

Itt igazán helyén való lenne, sőt hazafias cselekedet, ha e derék vállalatnak segítségére, támogatására sietne a magas kormány. Én nem tudom, de azt mondják, hogy igen sok vidéki lap szubvenciót kap. Hát, ha ez szükséges, kapjon kevesebb kevesebbet, és az azoktól megtakarított fillérekkel nyújtson a kormány alkalmat, szerezze meg a lehetőséget, hogy e derék vállalat nyerjen szárnyakat, és juthasson el oda is, hová eddig el nem érhetett. Utopiakat nem kergetek. Magvetés nélkül, nincs aratás. De az bizonyos, hogy az édes anyai tejjel nem szolgál rá a gyermek, és az édes anya mégis adja neki. Az oláhok is gyermekei e hazának; kísértjük meg, neveljük őket édes tejjel. Ez a dolog, azt hiszem, megérdemli a megfontolást, és a bölcs áldozat-készséget. A memorandum-perek szükséges roszak; ez az eljárás gyümölcsöket termő, és szükséges jó lenne. Nem alávaló szubvenciót értek én e dolognál, hanem azt, a mit az ingyenes oktatás elve foglal magában, és a minék én feltétlenül barátja vagyok.

De, egészen másról, egyébről akarok én szólni.

Kivéve a tisztán székely, meg a marosi, az udvarhelyi egyházmegyéket, az erdélyi egyházkerület kálvinistái mind nagy oláh tömegekkel borított területeken laknak. Hiában akarná velem valaki elhítenni, hogy itt oláh és magyar egymással kard-élben állanak. Lehetnek elbolondított egyes individuumok; de maga a nép mindenütt egyforma: korlátozott felfogásu, egyszerű, jó, naiv, és fogékony a jónak befogadására is. És fölteszem, tudom, hogy van közte mindig egy néhány értelmes, józan észszel bíró, kiket hajlítani lehet, és megnyerni a jónak, az erkölcsi világréndnek.

Nó hát, nem lehetne-e kísérletet tenni, hogy megnyerve a jobbkat, a becsületesebbeket; megnyerve egy pár vagyonosabb birtokost: ha összefogna a kálvinista pap, és a hol még elbolonditva nincs, az oláh pap is: közös erővel megrendelnék az «Ungáriát», és olvasnák, és terjesztenék, és oktatnák az oláh népet, hogy ime: ez az ők testéből való test, az ők véreből való vér; ezt kövessék? A magyar megismerné az oláh törekvéseket; az oláh megtanulná becsülni a magyar józanságát, önzetlenségét, lovagiasságát, kulturáját, és lassankint letördelődve az elválasztó szögletek, csirába szokkennék az egymás iránt való megbecsülés, a szeretet.

Ez hazafias cselekedet volna. Diadalma a társadalom humanizáló feladatának, és eléggé nem méltányolható vállalkozása, érdeme a mindig hazafias kálvinista papságnak, azért, mert az erdélyi részekben mi vagyunk azok, kik az oláhokkal közvetlen közelségben élünk, sőt elválaszthatatlanok vagyunk. A róm. katolikusoké Csik-Gyergyó, egy néhány város, nagyobb község, mint emporiális hely. Az unitáriusok egy pár székely vidéket tartanak a magukénak, melyen túl nehezen megy a térfoglalás. A lutheránusokról nem is szólok. Van köztük sok derék magyar ember, de hagyományaik, politikájuk miatt e téren nem sokat várhatunk tőlük.

Mi vagyunk az oroszok torkában. Szerete, a különböző vidékeken, a vármegyékben, nekünk kell felfogni a támadás életét. Kulturánkkal, emberbaráti szeretetünkkel, humanizmusunkkal: nekünk kell kitörni az agitáció mérgefogát, és a lehetőség határai között, ha lassan, ha későn, de terjeszteni kell a civilizációt, az emberi jogok megismerését, s meggyőzni a bokrokat, a cserjét: hogy az erdőnek köszönheti életét. Ez nem védekezés volna csupán, hanem madás, építés. A megfontolt okosság biztos célra törekvése a szenvedély hamar kialakuló fellebbolásával szemben. Hazafias cselekedete volna az erdélyi kálvinista papságnak.

Ne legyen kiáltó szó a pusztában.

Szász Gerő.

## Különfélék.

= **Innepszerűség.** Az egyházkerületi közgyűlésre, mi legalább, mindig ünnepi hangulattal gondolunk. Látjuk ugyan, hogy a politikai világban nemcsak Magyarországon, hanem egész Európában a parlamenti formák sok hétköznapi jelenséget eltűrnek. Mi is parlament vagyunk. Minket is alkotmányos törvények biztosítékai és szabaddal küldenek oda; minket is szenvedélyek és indulatok tesznek emberré: de úgy nézzük, hogy egy olyan parlamentben, mint a miénk, mely az erkölcsi világrend iránt való tiszteletben éri el legmagasabb méltóságát; mely a magasabb ethetikai fogalmak itélete alatt áll; mely nemcsak a meggyőződés, hanem az örökké való hit megváltozhatatlan törvényeinek engedelmeskedik; mi, a kik a hit alapján vagyunk képviselői a mi egyházi parlamentünknek: a mi hivatásunk az egyetértés, a béke, a hitnek lelki megnyugvása. Hisszük, hogy az előttünk álló közgyűlés ez irányban fogja érvényesíteni munkálkodását. Üdvözljük. Legyen rajta Istennek áldása!

= **Azt hisszük, lelki örömmel,** és a bizonytalan jövő felől nem egyszer aggodó szívnek megnyugtató, sőt hálás érzelmével fogják olvasni paptársaink széles ez egyházkerületben mindenfelé főtiszt. Szász Domokos püspök aának már lapunk mai számában közölt és a napokban megnyitandó egyházkerületi közgyűlésünkhez beadandó előterjesztését, mely egy fia-árvák számára alapítandó «Szeretetház» tevékenységével foglalkozik. Olvassa el mindenki figyelemmel és midőn az első pillanatban érezni

fogják az abból kisugárzó humanus melegséget; midőn lelki szemek előtt fog állani azonnal az a nagy és előre majdnem kiszámíthatatlan erkölcsi és szellemi haszon, mely abból minden irányba ki fog sugározni; ha érezni fogják, hogy haláluk esetében fia gyermekeik, a megalapítás percétől fogva, nemcsak árvák nem lesznek, de az anyaszentegyház védő szárnyai alatt hasznos, derék tagjaivá fognak felnővelteni a vallásos életnek, a protesztantizmusnak, hű fiaivá a magyar hazának: hisszük, hogy a növekedő bizodalomnak, a hálás tiszteletnek és őszinte szeretetnek érzelmével fognak gondolni egyházkerületünk püspökére, kinek egyetlen és kizárólagos gondja fáradni, tenni, dolgozni önzetlenül egyházkerületünk javára, magasztos célja érdekében. Nem irigyeljük, sőt őszintén osztozunk Nagy Domokos barátunknak is örömeiben, ki először vetette föl az eszmét, és fáradhatatlanul buzgolkodott érdekében: midőn, ime, sokkal hamarabb látja szép gondolatát a megvalósulás felé közeledni, hogyszem legszebb álmái közepette is remélni merte volna. Sőt örvendünk mindannyian, teljék be szívünk jóleső büszkeséggel, hogy egyházkerületünk jár ismételtelen legelő egy áldásos idea fölvetésével és megvalósításával s áldjuk a gondviselést, hogy segítségét nem vonja meg a jó akarrattól és nemes szándéktól.

= **Felvilágosításul.** Hivatkozással az állandó Igazgató-Tanács 1895. január 22-én 262—1894. sz. alatt kiadott s a hivatalos közlöny ez évi 5-ik számában közzétett körlevélre, melyben egyházkerületünk is úgy van feltüntetve, mintha az előző évben a reformáció emlék-ünnepélyről a közalapnak perselypénzt nem küldött volna, az illetékes körök felvilágosítására s maguk igazolására, van szerencsénk, kinyilatkoztatni, hogy egyházkerületünk egyetlen évben sem mulasztotta el az ily perselypénzeket beszolgáltatni s az illető évben éppen 3 forint 51 krajcárt küldött be. A félreértés csak abból származhatott, hogy a számadásokban a perselypénzek, lehet hibásan, a »tőke természetű adományok« címe alatt és rovatában számoltattak el. Nagy-Enyeden, 1895. március 3. A nagy-enyedi ref. község előljárósága.

= **Aranykönyvbe szokta** egyházam megörökíteni évente azoknak nevét, kik egyházuk iránt való szeretetüket adományaikkal mutatják meg. A jóknak és kegyeseknek neve emlékezetre méltó. Éppen ezért, álljon itt is Belle László m.-csesztve gazdatiszt s egyházi gondnok neve, ki a múlt év folyamán egy szép szószeptakarót ajándékozott a csesztve leányegyháznak; nemkülönben, Geisler Johanné, ki szép kivitelű kehelytakaróval kedveskedett konfirmáltatása alkalmával. Fogadják az illetők az egyház és magam nevében hálás köszönetemet. Maros-Ujvárt, 1895. március 9-én. Jancsó Lajos, ev. ref. lelkész.

## Hivatalos rész.

800—1895.

KÖRLEVÉL,

valamennyi ev. ref. kollegium n. t. Előljáróságának valamennyi egyházmege nt. esperesének.

Tudomásul s mihez tartás végett közöljük a közoktatói m. kir. honvédelmi miniszter ur f. év. január hó 21-én kelt s hozzáintézett átirata folytán hatóságunkat arról értesíti, hogy azon fölmerült kérdésre, hogy vajjon oly tisztviselő, a ki a védkötelezettség törvényes tartamát már túllépte s önként kíván a közös hadsereg, vagy honvédség kötelékében maradni, a véderőrül szóló 1889. évi VI. törvénycikk 56. szakasza alapján felmentésre javaslatba hozható-e, vagy nem, a honvédelmi miniszter ur elrendelte, hogy ilyen honvédavidijasok felmentésre hasonló módozatok mellett javaslatba hozandók, s hasonló feltételek alatt felmenthetők, mint a honvédség egyéb védköteles, nem tényleges avidijásai.

Kolozsvárt, 1895. március hó 4-én.

Parádi Kálmán,  
tanügyi előadó.

Szász Domokos,  
ev. ref. püspök, mint elnök.

Felelős szerkesztő és kiadó: Szász Gerő.

# Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXV. Évfolyam.

Kolozsvártt, 1895. Március 21.

12. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY ÍVEN.

*Előfizetési ára:* Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-  
évre 1 forint 50 kr.

*Szerkesztőségi iroda,* hová a kéziratok és előfizetések *bérmertve*  
küldendők: *Külmagyarutca 9. sz.*

## Gr. Bethlen Gábor főgondnok elnöki megnyitó beszéde.

Főtiszteletü és Méltóságos Egyházkerületi  
Közgyűlés!

Egyházkerületi szabályainknak megfelelőleg, a két idősebb egyházkerületi főgondnok okadatolt távolléte juttat engem oly szerencsés helyzetbe, hogy egyházkerületünk mindig nagy fontosságú közgyűlésén elnöki tisztet teljesíthetek, s a midőn kiváló szerencsének tartom e közgyűlést megnyithatni, biztosíthatom a felől, hogy bár ha igen gyakran eltértek nézeteim, és eltérnek ma is sok tekintetben a követett iránytól igyekezni fogok addig, míg az elnöki széket elfoglalom, elnöki tisztemet teljesen pártatlanul végezni. Remélem, hogy a főtiszteletü és méltóságos közgyűlés e szándékomban teljes mértékben támogatni fog.

Mindenek előtt, fájdalmas szívvel kell megemlékezniem egyházkerületünknek ez évben elvesztett nagy halottairól.

Gróf Kún Kocsárdot, a ki egy egész hosszú életen át erkölcsileg, s mi több, majdnem pártatlanul álló áldozatkészséggel anyagilag is oly nagy mértékben segélyezte egyházunkat, úgy hiszem, méltán nevezhetem nagy halottnak. Az egyházkerületi közgyűlés bölcsessége el fogja találni a módot, mikint rójja le háláját tiszteletbeli főgondnoka iránt, és mikint örökítse meg emlékét.

A másik nagy halottunk, gróf Bánffy Miklós, egyházkerületi főgondnok, a ki szintén egy hosszú életet szentelt anyaszentegyházunk ügye előmozdítására.

Mindkét főúrban nagy veszteség érte egyházkerületünket, de bizunk a gondviselésben, hogy egyházunk kebelében a jelen és jövő nemzedékben mindig fognak akadni férfiak, kik egyházi tekintetben nemes példájukat követni fogják.

Nem tehetem, hogy bár keztyüs kézzel ne

nyuljak az országunkban napirenden levő s valamennyi felekezetet közel érintő jelenségekhez, melyek az egyház terén újabban felmerültek. Sok helyen durva kezekkel próbálják a vallási fanatizmust fölkorbaécseltetni. Mi Erdélyben e tekintetben is szerencsésebb körülmények között vagyunk, mert évszázadok óta példás egyetértésben tudtunk megenni a sok különböző felekezet mellett és majdnem lehetetlennek tartom, hogy a százados, zavartalan, békés együttélést bármi kísérletek is megzavarhatnák; sőt arról is meg vagyok győződve, hogy nem is fognak akadni sem egyesek, sem elemek, a kik ily hiu kísérletet jövőben is megkockáztatnának.

Mint minden rendes egyházkerületi közgyűlés, ez is, a mint azt a tárgysorozat is kimutatja, igen sok fontos ügyet tüzött ki tárgyalásra és elintézésre. Remélem, hogy a tisztelt közgyűlés bölcsessége meg fogja találni a módot, ezeket mind anyaszentegyházunk javára és fölvirágzására eldönteni.

## Püspöki jelentés.

Főtiszteletü egyházkerületi Közgyűlés!

Örömteli szívvel, letúnt idők nyelvén kezdem jelentésemet. Erdélyi kálvinista státusunknak lón nagy tisztessége. Azt a férfit «justum et tenacem propositi virum», kit anyaszentegyházunk bizodalma sorainkból elsőnek emelt föl, s kinek mi, kiknek aranyunk és ezüstünk nincs, megadtuk azt, a minél többet nem adhatunk, s ki emelkedik az óta mind fölebb és fölebb, a törvényhozás egyik házának elnöki székéből, Urunk, Királyunk Ő felsége az alkotmányos magyar kormány élére hívta el, s a haza sorsát, első sorban, az ő gondjaira bízta. Kálvinista státusunknak lón nagy tisztessége, mert a királyi bizalom fényében is visszasúgárzik, mert az, a ki magasra fölemelkedett, mégis a miénk maradt, s országos



érdekek, melyek a felekezetiéknél nagyobb rendűek, gátolják abban, hogy közöttünk legyen. Ime, az elnöki széket helyette oly férfiu foglalta el, ki szintén anyaszentegyházunk bizodalmanak választottja, s kit szerencsés vagyok, a főtiszteletű közgyűlés nevében, tiszteletteljesen üdvözölni.

E teremben, e pillanatban, politikai pártárnyalatoknak helye nincs. Mindnyájan magyar kálvinista hazafiaknak érezzük, s valljuk magunkat, és e fölemelő tudatban szívünk összedobban, s egyet érezve, vallásos érzelmeink által megszentelt hazafias örömnünknek adjunk fölállással kifejezést, s mondjuk ezt: Éljen a Király! Éljen br. Bánffy Dezső! Éljen gróf Bethlen Gábor!

Fény után jön az árny. Mint a természetben, s az emberi életben, úgy abban is, a miben ez a kettő egy fensőbb harmoniában egybe találkozik, s megdicsőül: az anyaszentegyházban is. Nem csak nyereségünk, volt nagy veszteségünk is. És pedig nem egy, mely átnyilallott egész protestáns anyaszentegyházunknak, mit mondok, az egész magyar hazának szívében. Midőn a múlt év tavaszán a májusi verőfény nyomán kiszökkent a rügy, kinyílt a virág, s lombot hajtott a fa, akkor domborult a hant, csaknem egy század terhe alatt összeroskadt tetemei fölött annak a férfúnak, kinek szívébe a fölséges trón iránti hűségnek, a haza, s az ő anyaszentegyháza hő szeretetének örök tavasza virult, míg itt élt e földi téreken, s virul bizonynyal most is, a hol örökké él, ott, a megdicsőültek között. Mondjam-e, hogy br. Vay Miklósról szólok? Ki, a valódi hazafi minta-képe, protestáns anyaszentegyházunknak több, mint hatvan évig bölcs vezére, majdan pátriárkhája, s nekünk mindnyájunknak nagy és nemes példaadónk vala. Ki az, ki emlékezetét nem őrzi szívében, hálás kegyelettel. Ha volna ilyen, Krisztus nyelvén szólok, méltó lenne arra, hogy mint a terméketlen fa kivágattassék, és tűzre vettessék.

Kortársainak egyike, az élet Urának hozzá hasonló ritka kegyeltje néhány hóval túl élte őt gr. Bánffy Miklós, ki egyházkerületünk főgondnoki székéből hivatott el az örök bíró ítélő széke elé, hol őt, mint a reábízott földi, s lelki kincseknek hú sáfárát, bizonynyal, kegyelmes ítélet várja. Anyaszentegyházunk bölcs Nesztorát, nemes szívé pátrosusát birta benne, nagyra becsülte, s emlékét örökíti.

Megdicsőült két kortársát, barátját viszont látni, velük örökre egyesülni, sietve-sietett utánuk a fejedelmi nagy alapító, ki: «megüresíté vala magát, szolgálai ábrázatot öltött fel»,

nem csak szíve érzelmeinek, de földi javainak dús kincseit is hazája, s anyaszentegyháza javára mind-mind föláldozá. A nevét miért említném föl? Ott tündöklék egy kollegiumunk homlokzatán, s nagyon sok szűkölködő egyházunk, papunk, tanítónk áldva veszik azt ajkaira, zárják szívébe, s átadják az utókornak nemzedékről nemzedékre. Abban az anyaszentegyházban, a mely rövid egy év leforgása alatt három ily nagy halott ravatala felett ölt gyászt, s a j á t szülőtteit siratva bennük: abban az anyaszentegyházban nagy értelmi és erkölcsi erők jelenek, annak van dicső multja, s lesz még dicsőbb jövődjéje.

E dicső jövődönnek hivatott munkása első sorban egyetemes egyházunk a maga fönséges egészében, törvényhozási, s legfelsőbb kormányzati szervei által, melyeknek öszhangzó, s öntudatos működése a végcél felé, a progresszív fejlődés útján való haladásnak biztosítéka. Egyetemes egyházunk dicső épületének homlokzatára, úgy tetszik én nekem, ez idő szerint, ez a két jelszó van följegyezve: erő-gyűjtés, és összetartás. Erő-gyűjtés szellemi és anyagi téren, hogy a mélyreható átalakulás, mely az állami törvényhozásnak részben már bevégezett, s a gyakorlati keresztülvitel küszöbéig eljutott, részben még folyamatban levő azon újabb alkotásai, melyek az összes egyházakat, s azoknak sorában a miénket is közvetlenül érintik, s érdeklük, minket készületlenül ne találjanak. A reánk váró új helyzetre, annak feladataira gondolva, reánk nézve nem csak a fönmaradás, hanem a lét-kérdés követelménye, keresni, s fölnyitni az erőknek új, meg új forrásait, melyek intenzív fejlődésünk, s küzdelmi képességünk magas rendű érdekeit hovatovább mind nagyobb arányban biztosítsák. És összetartás, melyre talán soha sem volt annyira szükségünk, mint ma, s lesz a közel jövőben, midőn a haladó kor szellemének mérlegébe vettünk, s jaj nekünk, ha könnyűnek találtatunk. Erőnk súlya az összetartásban nyilatkozó, s a versenynek folyton szélesbülő sorompói között, a diadal legfőbb tényezője ez. Ezzel szemben, a kisebb rendű, vagy éppen mellékes érdekeknek háttérbe kell szorulniok. El kell némulni az egyenetlenkedés, belviszály hangjának, mely az egyezés, s összetartás harmoniájában rejlő megvíthatatlan erőt nem csak csökkenti, esetleg megbénítja, s minket az oldott kéve zorsára juttat. Egyetemes egyházunk e két jelszót vallja magáénak, a mint ezt Konventünknek a múlt év tavaszán, s őszén kelt összes határozmányai, és tett intézkedései,

melyek az Igazgató-Tanács jelentésében jelezve vannak, tanusítják. Hálával kell elismernünk, hogy az állam-kormány átértve és méltányolva a magyar protestáns anyaszentegyháznak nem csak vallás-erkölcsi, de egyszersmint közmívelődési, s nemzeti jelentőségét is, folyton fokozódó mérvben nyújtja felénk segítő jobbát, s növeli erőnket. Elég lesz, rámutatni egyes középiskoláink növekvő államsegélyére; felekezeti tanáraink nyug- és gyámintézetére; az elemi tanítók fizetési javadalmának kiegészítésére, és arra, hogy a kormány fölvette programjába a papi javadalmak rendezését is, s erre nézve a törvényhozási intézkedés az előkészítés stádiumában van. Bizunk abban, hogy a mostani magas kormány, mely az előzőnek örökébe lépett, e tekintetben is annak nyomdokain fog haladni, s jogos igényeink, melyek a magyar állam érdekeivel teljesen egybehangzók: a lehetőség korlátai közt kielégítést nyernek.

Áttérve egyházkerületünk beléletében a fölmerült jelentősebb mozzanatok elősorolására, nem volna helyén való, részletekbe bocsátkoznom. Igazgató Tanácsunk évi jelentése ezekre is kiterjedő. Szorítokozom tehát jellemzésére azon irányzatnak, melyet ugy a központi kormányzatnak első sorban az én vállaimra nehezülő vezetésében, valamint személyes jellegű akcióimban szemem előtt tartani, lelkiismeretes kötelességemnek tekinték. Legfőbb irányelvem nekem sem lehetett más, mint a melyet egyetemes egyházunknak bölcsessége, mint előbb említém, kijelölt, mert a mi időszerű követelmény az egészre nézve, az szükséges és jó az egészet alkotó részekre nézve is. Igyekeztünk tőlünk telhető körütekintéssel s a fáradsalmaktól és küzdelmekről vissza nem retentő buzgalommal, öregbiteni egyházkerületünknek anyagi erejét, mint az előrehaladásnak és fejlődésnek itt a földi téreken nemcsak az állami, társadalmi s magán életben, de az anyaszentegyház kebelében is egyik alapföltételét. Ezt célozták összes intézkedéseink, melyeket a főtiszt. közgyűlés korábbi határozataival megjelölt korlátok közt, a központban kezelt értékeknek részint jelzálog-kölcsönökbe, részint lehetőleg jól gyümölcsöző ingatlanokba, s nagyobb szabású építkezésekbe való elhelyezése érdekében tettünk. Ez a processzus még most is javában folyó, de áldásos hatása részben még csak ezután lesz nyilvánvalóvá s e tekintetben még igen nehéz feladatok várnak ránk. Azon nagyobb szabású pénzügyi kölcsönmivelet ugyanis, melyre a főtiszt-

teletü kerületi közgyűléstől a mult évben felhatalmazást nyertünk vala, az Igazgató-Tanács jelentésében érintett akadályok miatt tényleg effektuálható ez ideig nem volt s nem csekély gondomba, utánjárásomba került, a kedvező megoldás nyitját megtalálni. A lebonyolítás most már csak napok kérdése. A fölveendő kölcsön egy része, kitűzött programunk szerint, a mult évben megkezdett, a közelgő tavasszal még nagyobb arányban folyamatba induló építkezésekbe lesz elhelyezve, egy része pedig arra fog szolgálni, hogy restituáltassanak a már végrehajtott befektetésekre előlegezett s a fölhasznált központi értékek. És ez utóbbiban rejlik a legnagyobb nehézség, mert az állam finansziális konszolidációja folytán, a pénzpiacon ma már oly értékek, melyeknek 5%-os kamatja biztosítva volna, alig léteznek. Legfőlebb egyes vidékeken forgalomban levők, melyek azonban a kockázat esélyeit nem mindig zárják ki. Egyházkerületünk pedig a közalap megalapítása alkalmával azt a kötelezettséget vállalta magára, hogy a haszonélvezőknek a központi értékek 5%-át kiszolgáltatja. Azon összegek után, melyeket az állam által kibocsátott járadékokban, avagy hasonló biztonságu záloglevelekben s kötvényekben helyezünk el s tartunk központi kezelés alatt, ez ma már nem lehetséges s nagy erőfeszítésünkbe kerül, ezeknél jobban jövedelmező befektetéseket eszközölni. A meddig lehetséges megteesszük ezt s védjük a haszonélvezők érdekeit, de kötelességemnek tartám, reámutatni a helyzet súlyos voltára. Mentől kedvezőbb lesz az állam pénzügyi helyzete, e tekintetben annál súlyosabbá alakul a miénk. Hát ha még rámutatok azon állami, kereskedelmi, ipari s közgazdasági szempontból kétségtelenül örvendetes jelenségre, mely szerint a külföldi olcsóbb tőke mind nagyobb arányokban keres nálunk elhelyezést, s normális kamat-lábat folyton lejobb szorítja. Ha akarjuk hát, minthogy akarnunk kell, istápolni az erőtlenségeket, föntartani s fejleszteni intézményeinket, erősítésünkre új meg új alkotásokat hozni létre s gyógyítani a sajgó sebeket: fel kell keresnünk s fel kell nyitnunk új meg új forrásokat. E végett, folyton apellálunk a hives áldozó készségére, protestáns anyaszentegyházunk élőtökéjére s mint jelentéseink mellékletei bizonyítják, esdő szavunk nem a pusztában kiáltó szó. De ezzel sem elégedtünk meg a mult évben sem. Rámutatok többek közt azon akciónkra, melyet egy nagyobb szabású országos sorsjáték engo-

délyezése érdekében kifejtettünk s a megoldás stadiumáig juttattunk. A végleges engedély megadása, a részletes tervezet bemutatásának feltétele alatt, biztos kilátásba lett helyezve. Most van folyamatban e munka. Ezzel kapcsolatban áll a koncesszionak lehetőleg kedvező finanszírozása, a mire nézve a kellő lépéseket megindítottam. Ez akció egyik célja, egyházkerületünkben lerakni alapjait egy kiválóan humanus intézménynek, melynek hiányait régóta s mélyen érezzük. Értem szükölködő papjaink hátramaradó árva fiainak «Szeretet házát», melyet itt csak fölemlitek, mert a tárgysorozat rendjén erre nézve külön előterjesztésem lesz bemutatva. Másik célja, további erőgyűjtés a kolozsvári theologiai fakultás javára s leendő növendékei helyzetének, ellátásának és segélyezésének fokozottabb biztosítása. A főtiszteletű közgyűlésnek a fakultásra vonatkozó határozata s irányító rendelkezése miként történt végrehajtása tárgyában is tüzetes előterjesztés kerül napirendre s így ezuttal csak egy kijelentésre s egy kérésre szoritkozom. A kijelentés az, hogy a fakultásnak immár fel nem tartoztatható tényleges megalapítása, a nagyenyedi Bethlen-kollegiummal s annak érdekei szemben teljességgel nem agresszív jellegű s a kik ezt így fogják föl, tévednek. Nem rombolásról, hanem egy egészen új alkotásról van szó; elfoglalásáról egyházkerületünk kormányzati székhelyén egy új posíciónak, az erdélyi részek tudományos és társadalmi fejlettsége gócpontjában; fölhasználásáról s értékesítéséről ennek nemcsak egyházkerületünk, hanem az egész magyar protestans egyház szellemi erejének gyarapítására, s így fölemelkedés a fejlődésnek egy magasabb fokozatára, melynek eszméje megdicsőült legjobbainknak lelkében több mint egy félszázaddal ezelőtt megszülemlett s melynek megvalósulására nézve, Isten ugy akarta, most jött el az időnek teljessége. Annak, hogy ez alkotás nem agresszív jellegű, megcáfolhatatlan bizonyítéka azon konciliáns előterjesztés, melynek kapcsán a tárgysorozat rendjén a Bethlen-kollegiumnak saját akadémiaja föntartása ügyére vonatkozó kérelme tárgyalásra kerül. Kérésem tehát az, és szól ez egyházkerületünk minden elfogulatlan, hű és igaz fiához s ezek közt az enyedi kollegium vezérlő férfiaihoz is: ne engedjünk, sorainkban rést ütni a belviszálynak, mely megbénítná alkotó erőnket, s a külvilág előtt gyöngeségünk szomorú képét mutatná föl éppen most, midőn az ellentétek ki-

egyenlítése s a legbensőbb összetartás manifesztációja létfontartó szükségünk. A most még függőben maradó kérdések megoldását bizzuk az időre s az abban nyilatkozó bölcsességre, mely megtalálja azoknak nyitját. Az Isten tökéletességeinek legfőbbike, lényege, az ő béketűrő, megbocsátó, véghetetlen szeretete, vessük abba bizodalunkat s kövessük példáját az Ur Jézus Krisztusnak, kinek megváltott tanítványai vagyunk.

Egyházkerületünkben az egy célra törekvő erők sorakozásának, az összetartás érzete fokozásának nagy jelentőségű megnyilatkozása volt a mult évben az egyházkerületi Papi Értekezlet megalakulása, s első nyilvános akciója szeptember hava végén Marosvásárhelytt, a székelység fővárosában, az ottani mivel községnek s viruló egyházközségünknek vendégszerető kebelén. Fölemelő jelei láttattak ott a legszélesebb körű meleg érdeklődésnek s a közös cél iránti rokonszenven összedobbantak a szivek. Vajha, a nemes lelkesedésnek ama lángja, mely oly magasan lobogott ott föl s bevilágította az utat, melyen haladnunk kell, ne lenne olyan, mint éjjelente a pásztortűz, mely néhány pillanatra megfényesíti az éjszakát, de aztán annál nagyobb sötétséget hagy maga után. A sorakozás s egyesülés szép és nemes gondolata egyházkerületi közfőjegyzőnk lelkében szülemlett meg s éveken át ő volt annak előkészítő s vezérlő bajnoka. Maradjon továbbra is az s nem lankadó buzgalommal lobogtassa a zászlót melyet fölemelt, s mely alatt anyaszentegyházunk világi s papi elemei egymásnak testvérjobbot nyujtva, küzdjünk édes örömmel egész a diadalomig.

Föl kell említenem a hálás elismerésnek azon lélekemelő ünnepélyét is, mely szeptember hava 9-én, Nagy-Enyeden dr. Kovács Ödön negyedszázados theologiai tanár szolgálata, s érdemeinek bőven kiérdemelt méltatásának vala szentelve. Az idők rendjén az ő szellemi vezérlete atatt képzett, hálás szívű tanítványoknak s tisztelőinek fénylő serege vette őt körül s jól esett nekem, hogy egyházkerületünk nevében, én leheték szerencsés teljesíthetni a gyönyörű ünnep elnöki tisztét s nyujthatni felé ez elismerés koszoruját. Benső szükségét érezzük oly pillanatoknak, midőn a mindennapi élet nehéz küzdelmeit s gyakran keserves összeütközéseit elfeledve, fölemelkedhetünk oly regioba, hol az ellentétek szép összhangzásban kiegyenlítettnek, hol nincs disszonáns hang s az egyetértő szivekben a szeretet szava szólal meg.

Istené a hála érette, részt vehettem a múlt évben, még más örömnépeken is. Életem legboldogabb pillanatai közé sorozom azokat, midőn egy-egy új templomot szentelhetek föl. Az Isten nekem ilyeneket már sokat juttatott részembe. Valahányszor átlépek egy új templom küszöbét, egész lényemet áthatja s betölti az a fölemelő tudat: ime, hitünknek, fajunknak, nyelvünknek egy új megvihatatlan erőssége. A múlt évben kétszer éltem át ily boldog pillanatot, midőn fölszenteltem a szilágyi egyházmegyében a diósa di, s a marosiban a mezőbándi templomot. Mindkét alkalommal a kitüntető szeretetnek annyira megkapó nyilvánulásaival lettem elhalmozva s a mi egyszerű népünk lelke mélyében élő vallásos érületnek oly sok szép tünetét szemlélhettem, nemcsak az említett egyházközségekben, hanem mindazokban, kik ez örömnépekre közlő-távólról egybe sereglettek, hogy sokkal szegényebb ajkamon a szó, hogysem azt kifejezhetném. Ki kell, azonban, különösen emelnem a mi kalvinista magyar-vallásunknak egyik elsőrangú erősségét: zilahi egyházközségünket, azon nemes város egész közönségét, melynek rokonszenve, szeretete örök hálaára kötelezett.

Meg kell emlékezni még egy innepélyről. Az nem az örömnépek szíveket vídámító, hanem a kegyeletnek volt mélyen megható innepe. Múlt év szeptember 12-én, a nagy-enyedi egyházmegyében, a gerendi egyházközség temetőjében sereglettünk össze, sirhantja körül, az egyházmegye néhai esperesének, a szelid lelkű Hegedüs Lajosnak, kinek porladó hamvait paptársainak, s tisztelőinek hálás kegyelete diszes emlékkövel jelölte meg. Ki a reábizottakban hű, túléli a halált, és áldják emlékezetét akkor is, mikor a földi szemek tekintete elől örökre eltűnik.

Dicsérem az élet urát, hogy az elmúlt kezületi év folyamán espereseink, főjegyzőink, általában, egyházi hivatalosaink közül, egyet sem engedett az enyészet áldozatául. Én bennük bírom, nagyra becsülöm, és szeretem leghívebb segítő társaimat, s hálaára kötelezettnek érzem magamat azon buzgalomért, melyet küldetésük útján tanusítanak, s azon támogatásért, melylyel engem folyton istápolnak. Az én erőtlenségemet az ők ereje pótolja, s egészíti ki.

Az esperesi karban csak az a változás történt, hogy a nagy szebeni egyházmegyénk esperese, Kelecsényi Károly, aa. hivataláról önkint lemondott. Már régóta romlatag teste hű és buzgó lélek

hajléka, s nem csodálkozunk, ha nyugalomért eseng ő. Visszavonulása csöndjét a megérdemelt elismerés hangja szózatossá teszi.

Vetek most már egy pillantást azon adatokra, melyek egyházkerületünk beléletének folyamatát, anyagi és szellemi erőnk fokozatos gyarapodását, jellemzően világítják meg. És pedig összehasonlítva az előző év adataival.

Örvendetes gyarapodást tüntet föl a gondjainkra bízott lelkek száma. Az 1894-ik év végén történt összeszámitás szerint, 380,076, 6090-el több, mint a mennyit előző jelentésem feltüntetett. E nagy szám nem tekinthető azonban egészen emelkedésnek, hanem részben tulajdonítható annak, hogy a szétszort lelkek, még a legkisebb diaszporákban is, most már pontosan egybe vannak számitva. A tulajdonképpeni szaporulatot a születettek és halottak, valamint a tőlünk elszakadtak, és hozzánk áttértek számadatainak egybehasonlítása mutatja ki. Ezek szerint, született 15,815, 245-tel több, mint az előző évben; meghalt, 10,033, 1275-tel kevesebb, mint 1893-ban. Tőlünk elszakadt 133, 35-tel kevesebb, mint az előtt; hozzánk áttért 394, 33-mal több, mint 1893-ban. E szerint, a valóságos emelkedés 4355.

Nagy mérvű haladást mutat a tankötelesek és tanulók száma. Ez is, azonban, részben annak tulajdonítható, hogy az összeszámitás sokkal pontosabban történt. A kimutatott tankötelesek száma ugyanis, 70,636; 9,147-tel több, mint az előző évben. Tanuló volt 52,038, s így 3,097 az emelkedés.

Még örvendetesebb emelkedést mutat a kegyadományok, szorgalmi jövedelmek, és perselypénzek rovata. E címeken kerek számban 200,000 forint gyűlt össze, csaknem 118,000 forinttal több, mint 1893-ban. Nem lehet tehát állítani, hogy az egyházas érület, s az áldozatokban való buzgalom hanyatló irányt követ. Pedig ebbe az összegbe nincs befoglalva az a tetemes alapítvány, adakozás, mely a központi pénztárba folyt be, nagyrészt a kolozsvári theologiai fakultás javára, a mint ezt az igazg.-tanácsi jelentés is mutatja. Hát ha még hozzá tesszük azt is, hogy a kepeváltási alapok emelkedése is az áldozat-késztség rovatát gazdagítja. Bor és magtárak, s készpénz összegek értéke fölemelkedett 1.563,785 forintra. A szaporulat 232,785 forint. A meglehetősen magas kamat-jövedelmen kívül, jelentékeny része van ez emelkedésben nagyon sok helytt a birtokosság áldozat-készségének, melyet a folyamatban levő tagosítások alkalmával tanusít. E tekintetben főként

a székely birtokosság jár elől, elég nagyra nem becsülhető jó példával. Ennek igazolásául útalok jelentésem mellékleteire.

Egyházközségi építkezésekbe be lett fektetve a múlt évben 144,175 forint, 55,825 frttal kevesebb, mint 1893-ban. Ez is örvendetes jelenség, mert ez is azt tanúsítja, hogy a romok mindinkább eltűnnek, s a múlt évek nagy arányu építkezései a szükséglet nagy részét immár fedezték.

A püspöki hivatal ügyforgalma is emelkedést mutat. Múlt évi kerületi közgyűlésünk óta beérkezett 1740 darab, melyeket, egy nehánynak kivételével, mind elintéztem.

És most, engedje meg nekem a főtiszteletű Közgyűlés, hogy vessek egy futó vissza-pillantást nem csak a közel múlt egy, hanem a letűnt tíz évre is, a mióta szerencsés vagyok részint helyettes, részint választott püspöki minőségemben anyaszentegyházamnak szolgálni.

Ez idő alatt a lélekszám gyarapodása volt 43,651; mert születtek összesen 148,724-en, s visszatértek oda, a honnan vétettek, 106,323-an. Vallásunkat hűtlenül elhagyták 1399-en, hozzánk tértek 2659-en, és így ez úton nyertünk 1267 lelket.

A kepeváltsági alapok értéke volt 1884-ben 816,892 forint, s összehasonlítva ezt a már fönnebb említett értékkel, a gyarapodás 746,892 forint.

Az áldozatkészség filléreiből összesen összegyűlt: 725,428 forint.

Egyházi építkezésekre, számításon kívül hagyva az egyházkerületi tőke-befektetéseket, 1.393,893 forint. Ezzel van kapcsolatban a tűzbiztosítások értékének éppen ily arányu emelkedése.

Az egyházmegyei özvegy-árvai gyámintézetek vagyona 1884-ben 124,262 forint értéket képviselt. Az emelkedés az óta 78,245 forint, a mi több, mint hetven százaléka.

Központi özvegy-árvai alapunk volt akkor 43,843 forint, jelenleg van 103,097 forint 71 kr. gyarapodás 59.254 forint 45 krajcár.

A házi pénztár állása volt 82,197 forint 30 kr. jelenleg 120,453 forint 97 kr. az emelkedés 38,256 forint 67 krajcár.

Krajcáros élőtőke volt akkor 19,454 frt. 13 kr. 1894. év végén 22,359 forint 61 kr. a gyarapodás 2905 forint 48 krajcár.

Enyedi tanító-képezdei alap állása 1884-ben 9,560 forint 6 kr. most 18,722 forint 43 kr. az emelkedés 9,162 forint 37 krajcár.

Kolozsvári theologiai fakultás-alap az 1884. év végén volt 9,791 forint 25 kr.

1894. év végén 367,412 forint 50 kr. A tíz év alatti gyarapodás tehát 357,621 forint 25 krajcár.

Mikó-alap volt 78,971 forint 68 kr, most 114,177 forint 39 kr. az emelkedés itt is 35,205 forint 71 krajcár.

Konverzió-többlet az 1894. évben volt 110,471 forint 80 krajcár.

Az építkezési alap, a másfél százalékos visszahelyezés feltétele alatt, szegényebb egyházközségek építkezéseibe lett befektetve, 63,820 forint 57 krajcár.

A felsorolt, központi kezelés alatt álló főbb alapok összértéke volt 1884-ben 243.817 frt. 68 kr. 1894. év végén 920.315 frt. 98 kr. s így e tíz év alatti gyarapodás 676.698 frt. 30 kr.

Az államtól kaptunk segílyt 137.343 forintot; az országos közalaptól 128.789 forintot.

Templomot és imaházat építettünk összesen 71-et; renováltatott 141. Iskola épült 83; papilak 92.

A papi javadalmak értéke volt 1884-ben 298.936 frt. 86<sup>1</sup>/<sub>2</sub> kr. az emelkedés azóta több mint 25.000 frt.

Körlelkészség lett szervezve 35.

Ime, főtiszteletű Közgyűlés! a magas rendű érdekek szolgálatában parányi erők tömörülése, összetartása, áldozatra kész buzgalma, néhány rövid év alatt, mily fölemelő eredményeket mutathat föl s áldom a gondviselést, hogy e nemes munkában én is részt vehettem. Anyaszentegyházunk számban, erőben, alkotásokban halad előre s az ellentétes áramlatoknak nem egyszer zugó viharában az evangyeliumi világosságnak, a nemzeti mivelődésnek s a hazaszeretnek mind magasabbra emelkedő fárósza. A mi kezeink megremegve, lehanyatlanak. Elménk világa kialszik s szívünk dobogni megszűnik; de anyaszentegyházunk akkor is örökké élni s virulni fog.

Jelentésemet ezzel végzem. Erőtlenységemért elnézést, jóakaratu törekvéseimben támogatást kérek a jövőre is, köszönetet mondva az eddigiekért.

Szász Domokos,  
erdélyi evang. ref. püspök.

### Egyházkerületünk közgyűlése.

A két és fél napon át, három ülés alatt, lefolyt egyházkerületi közgyűlésről irván egyszerű referátát, nem tudnék elzárkozni azon megnyugtató, édes érzés befolyásától, melyet a gyűlés tagjaiban, és bennem is keltettek a békés tárgyalások.

Jó ideje várjuk, hogy legyen békesség. És lelki örömmel látjuk, hogy ez óhajtott békének hajnala derengeni kezd. Ime, a közgyűlés legfontosabb tárgyánál,

és éppen annál, mely ellen, és mely mellett két tábor küzdött hosszú időn át, s a melyet, mint kérdést, felbolygatni, az utóbbi időben is megpróbálták némelyek, éppen ennél a legüdvösebb egyetértés uralkodott.

Es hogy eszmék harcoltak eszmék ellen, s nem emberek, ime, az most bizonyossággá lett, mert a küzdő emberek letették a fegyvert, s a vezérek a béke fehér zászlóját lobogtatják. És a vezérek kezéből a béke-e zászlói, mint a haladás lobogói, a tudományok csarnokaira tűzetnek. Ott lobog az egyik Bethlen Gábor fejedelmi alkotásának kiemelkedő csúcspontján, a nagy-enyedi theologiai akadémián. Ott a másik, főtiszteletű Püspökünk nagyra hivatott művén: a kolozsvári egyetemmel szerves kapcsolatban létesített theologiai akadémia új épületén.

A világosság soha sem lehet oly nagy, hogy kárára legyen a köznek. Javára, fölvirágzására lesz országunknak, anyaszentegyházunknak, hogy már most nem egy, hanem két messzire ható világító toronyból fog áradni szét a világosság, a tudás; erősítettik a hit, remény, és szeretet. S mert ezt megértették az ellentétes taborok, ime, azért leve békesség, és azért leszen áldás.

Magának a közgyűlésnek lefolyása ez.

Megnyílt a gyűlés márc. 16-án, délelőtt fél-tíz órakor, főtiszt. Püspökünk szívből jövő, és szívhez szóló imájával. Elnökölt gróf Bethlen Gábor, ki általános figyelem és érdeklődés közt tartotta elnöki megnyitóját, mely magvas és tartalmas volt, és a melyet lapunk élén közlünk is

Segédjegyzőkül, elnök aa. ajánlatára, kineveztetnek:

Kíncs Gyula, tanár, Bodor Géza, lelkész, és dr. Borcsa Mihály, tanár. A kerületi képviselők igazolása, és a megjelentek számbavétele után, az ujonnan választott espere-res és jegyzők eskettettek föl, kiknek jövőendő munkájukra a közgyűlés áldást, és kitartást kívánt.

A távolmaradottak közül, kik részint levélben, részint táviratilag mentették ki elmaradásukat, Hegedüs

Sándor, aa. 50 forintot küldött az egyházkerületi papi özvegy-árvai gyámintézet javára, mit a gyűlés jóleső örömmel fogadott, úgy szintén a Lészai Ferenc, főgondnok aa. 100 forintját is, ki a Szeretet-ház javára küldötte azt.

Napirend megállapítása előtt, Nagy Lajos, n.-enyedi kollegiumi tanár kéri az ottani kollegiumi gondnoki állások napi rendre tüzését, és a két főgondnoki állás mellé egy harmadik rendszeresítését, mit a közgyűlés elfogadván, határozatba ment ennek leendő tárgyalása.

A napirend megállapítása után, elnök aa. megtette ajánlatát a kiküldendő bizottságok kinevezésére nézve.

Most az Igazgató-Tanács előterjesztése következett, melynek alapján a közgyűlés gr. Bánffy Miklós, és gr. Kún Kocsárd elhalt egyházkerületi főgondnokok emlékezetének és érdemeiknek jegyzőkönyvi megörökítését mondja ki.

A műszaki-előadói igazgató-tanácsi állás betöltése elhatároztatván, e választás megtartása is délután háromtól hat óráig terjedő időre tüzetett ki. A nagy-enyedi Bethlen-főtanoda kérése, egy harmadik felállítandó főgondnoki állás betöltésére nézve, elfogadtatván, erre a szavazást elnök vasárnap délelőtt félkilencről féltíz órára rendeli el.

Az után, főtiszt. Szász Domokos, püspök aa. évi jelentése következett, melyet lapunk mai számában, egész terjedelmében, közlünk. A minden részletében érdekes, nagyszabású jelentést a közgyűlés osztatlan figyelemmel hallgatta, mint bizonyosságát főtiszt. püspök aa. fáradhatatlan munkásságának, kiváló sikereinek, s minduntalan zajosan megéljenezte. Így mindjárt a bevezető részt, mely báró Bánffy Dezső, főgondnoknak a miniszterelnöki székbe elhivatásáról szól. A nagy alkotásokat visszatükröző jelentést közgyűlésünk teljertartalmulag jegyzőkönyvre vétetni határozta. kifejezvéen egyúttal méltányoló elismerését, és hálás köszönetét főtiszt. püspök aa. el-  
évülhetetlen érdemei, áldásos, apostoli munkássága fölött.

(Vége következik.)

## TÁRCA.

### Egyháztörténeti adalékok.

Adatok a kolozsvári evang. ref. egyházköztség történetéhez.  
(Második közlemény.)

1721. január 19. Mivel a különös sír ásásokkal nem kicsiny bontakozása esett több ízben, és esik is a templom nagy kövekből álló pádimentomának, azért különös sírt ásatni, meg nem engedtetetik, hanem tessék a Mltsgos asszonynak, Széki Teleki Mihályné asszonynak, ő kgylmének, arra a végre, hogy jövőendőben a Mltsgos úr és asszony successori azon az ágon bele temetkeztesse, csináltasson egy boltot; arra pedig, a hol a Mltsgos asszonynak tetszik, ad a Mltsgos asszonynak a Consistorium egy helyet a Nagy Templomban; csak hogy a mi a rendes taksát illeti, úgy mint frt. 200, kétszáz forintokat minekelötte még a pádimentomnak felbontásához nem fognának, deponálja a Mltsgos asszony ő kegyelme; annak utána a boltot megrakatván, a Mltsgos üdvözült úr ő kegyelme testét oda temetetheti. Idővel pedig (kitől az isten a Mltsgos asszonyt és successorit oltalmazza), ha azon egy ágon oda kívánnának temetkezni, nóha a régi determinációk szerint két-két száz forintot kellett fizetni, de a Consistorium adja száz-száz forintra, annyit tartozzanak azon az ágon a successorok fizetni. Mely pénz a mostani Mltsgos Supremum Consistorium ezen Ecclesianak tett, és confirmált conclusuma szerint az ekklesia ládjában tétetettvén, fordítatik a templom és parochialis házak építtetésekre.

1721. febr. 2. Az úrban boldogul kimúlt néhai Méltóságos gróf Teleki Mihály úrnak a Nagy Templomban leendő temetése iránt a Mltsgos Teleki-familia újabban requirálván consistoriumot, a felsőbb deliberatumot ekképpen kívánta, s akarta mitigálni: Minthogy b. e. eleink a farkas-utcai templomban való temetetés iránt azt régen elvégezték, hogy valakik a Mltsgos, Nagyságos Familiák közül oda kívánnának temetetni, rakott sírban temetkezzenek ily modalitással, s conditional, hogy a sír csinálása előtt kétszáz forintok deponáltassanak; a kik pedig az után azon sírban tétetnek, azektől is mindenkor száz forintok deponáltassanak, a mint hogy mostan közelebb T. N. Rhedei Pál uram teste a M. Gró Székely Ádám úr ő Nga rakott sírjában tétetvén, a T. úri özvegy asszony a rendes saláriumot az ekklesianak letette, és most is az ekklesia cassájában tartatik, azon végre, mint a Mltsgos consistorium végezte: mi is azon régi eleink végzett deliberatumához kénszerítettünk magunkat tar-  
tanunk és azon deliberatumtól nem recedálhatunk; mindazáltal, hogy mégis consolatioja légyen a Mltsgos Teleki-Familiának, a felsőbb deliberatumot így mitigálta a Ven. consistorium, tekintvén boldog emlékezetű Méltóságos jó úrnak több rendbéli meritumit. Mivelhogy az időnek alkalmatlansága és rövidsége miatt, hogy a Mltsgos asszony boltozatos sírt rakasson, úgy látjuk, hogy nem lehet, annak okáért meg engedtetik, hogy a Mltsgos b. e. jó urunk meghidegült tetemi ásott sírba tétessenek, a megemlített farkas-utcai Templomban. Ugy mind-

azáltal, hogy a Mtszgos asszony, a kövek felbontása előtt, a száz forintot deponálja, és ugyanakkor adjon obligatoriat az iránt, hogy a midőn azon sírt téglával fel akarja rakatni, a másik száz forintokat is megfizeti.

1721. május 22. A T. collegiumbeli B. ifjúság küldvén T. Udvarhelyi Mihály uram után professorságnak hivatalára, és az időnek alkalmatlansága miatt költségben ejtven magát, ex gratia Venerabilis consistorii semel pro semper most refundála két aranyakat, de mivel eddig is más professorok után menvén becsületes ifjak, az ekklesiátul succursust nem kívántak, ilye költségekre magát nem extendalhatja.

A buza vecturázására való költségre penig teljességgel magát nem ereszt, mivel a salaristaknak nagy hátramarádásokra esnek, és soha ususban nem volt, nem is lehet.

1721. május 15. T. Hadadi Mihály uramnak expositus papságára a T. consistorium determinatiojából megfiztünk egészen fl. Hung. 18. tizennyolc for.

1721. augusztus 4. Néhai Nzetes Tolvaj István uram legálván a kolozsvári ref. ekklnak bizonyos számú pénzt, melynek egy részinek interessét legálta a kolozsvári ispotályban szolgáló református papnak, de mivel sok munkával jut az ekkla annak interessének préceptiójához és annuatim nem is adatik meg, hanem hol későbbben, hol elébb, egyéb meritalis consideratiok is lévén ezen dologban, ad tollendam omnem difficultatem, rendelte az ekkla, hogy az egész legatum menvén az ekkla kezeire, a míg azon ispotályban ref. praedicator fungál, az ekkla cassájából annuatim fizetessék a modo in posterum tizenkét magyar forint, melyet mostani ispotály pap T. Hadadi Mihály uram, pro anno praesenti levala, és ezután in posteritatis igit observáltassék.

Pro anno 1722 ismét kiadtuk T. Hadadi uramnak esztendei fizetését fl. 12. die 12. Augusti Anni 1723.

1721. november 9. Tiszt. Kurtány József, Szölösi Gábor és Pataki István uramék ő kglmek a Tiszt. Paterék és a Keresztény ekkla között interveniált dolgok iránt reportumot tévén, sub nomine ekklesiae ref. Claudiopolitanae, a paterekkel ugy contrahaltanak sok unszolások után: hogy N. szabad és királyi Kolozsvár városában, Torda utcában levő házat az ekklesiának, a mely vala boldog emlékeztü Madarász Mátyás uramé, áruba bocsátván nyolcszáz forintokban, melynek is ötszáz forintjokat in parata pecunia ő kglmek percipiáltanak, háromszáz forintban pedig adtanak ő kglmek, ugymint Pater uramék egy házat, mely vagydon a közönséges piacon Lintzegi uram szomszédságában a szegeleten. Mely házat nem akarván tovább az ekkla ugy conservalni, hanem áruban kívánta vetni; az iránt való szándékát megjelentvén az ekkla Tiszt. Batzoni Máté uramnak, tetszett ő kglmének azon ház iránt való alkuban menni és a megegyezésre condescendalni, a mint hogy in fl. 300 háromszáz magyar forintokban conveniált ő kglme az K. ekklesiával. 1722. október 26. Lévén a kolozsvári Tiszt. ref. ekklesiának belső-farkas utczában néhai Kabos László uram háza féle mellett egy sütő háza, mely Kabos László uram házat appropriálván a Jezsuita szerzet, és ottan akarván magok convictussokat ampliálni, ezen sütőházat sokszori kérésekre ugy Gubernator uram és a város interpositiojára kéntelenítettvén a T. Eccla által adni; adván a város ezen sütőházért néhai Bánffy Kristoph uram pusztáját in fl. 230 azon utczában Suta János és Ács Pál szomszédságiban, hogy azon privilegiummal, immunitással, melyel amaz birta, a T. Ecclesia ezen pusztán építhessen mást, a Pater Jezsuiták is adván bizonyos számú pénzt és a Tiszt. ecclésia kérvén Tiszt. Pataki István uramat, ő kglmét, hogy annak építésében munkálkodnék, a mint hogy Ecclesiájához való szeretetiből hozza nyulván elis kezdvén Anno 1721. 2. november serényen, helyesen és dicséretesen is elvégezte Anno die specificat. 722. december 20. Méltóságos gróf Bánffy György uram ő Nga Isten dicsőségéhez való buzgóságából ezen kolozsvári Tiszt. ref. ekklesiának egy szép ezüstös, aranyos váradi Bibliát conferalt, melyet is Tiszt. Pataki István uram ő kglme in Venerabili consistorio ő Nga neve alatt repraesentálván, a Tiszt. ekklesia maxima cum gratiarum actione percipialta, minek okáért kívánja, hogy a jótéteményekben gazdag megjutalmaztató Isten előtt légyen örökké való

emlékezetben, ő Nga életét sok időkre terjeszsze, egészségét, békességét kiszolgáltassa, Mélt. uri házat gyümölcsöztesse. Mely is ő Nga kívánsága szerint a farkasutcai templombeli cathedraban helyezettett.

Közli: Dr. Török István.

## Különfélék.

= **Minden kommentár nélkül**, de örmmel és a szép cél biztos megvalósulásába vetett reménnyel közöljük az alábbi levelet. «Budapest, hétfő. Főtisztelendő Püspök Ur! Van szerencsém, Főtisztelendőségedet arról értesíteni, hogy a «Hajnal» belmissiói folyóirat alapjából 100 koronával járulok a Kolozsvárra létesítendő «Szeretetház» alapjához. Az összeget Hornyánszki V a «Hajnal» kiadója, a ki a folyóirat összes előfizetési összegeit belmissiói célokra rendelkezésemre bocsátotta: küldi el Főtisztelendőségednek. A »Szeretetház« eszméje oly dicső, hogy kötelességünknek tartottuk érdeklődésünkről a fentjelzett szerény összeggel biznyságot tenni. Sok áldást kívánva Főtisztelendőséged működésére, maradok főtisztelented kész szolgálója Dr. Szabó Aladár, a «Hajnal» szerkesztője.»

= **Mire lapunk megjelenik**, a márc. 16-ra összehívott egyházkerületi közgyűlés bevégezte feladatát, haza oszlott. Örömkre szolgál, hirdethetni, hogy azok az aggodalmak, melyeket némely barátaink felkölteni igyekeztek a távol levők szívében e gyűlésünk felől, egészen alaptalanok, és feleslegesek voltak. Csak ismét bebizonyult, hogy ellentétek foroghatnak fenn a véleményekben, a meggyőződésben, de ellenségei nem lehetünk egymásnak, mert az megrontása lenne anyaszentegyházunknak, és elátkozottak, kik azt megtenni, mernék. Ime, e gyűlésünk is bebizonyította, hogy szerethetjük anyaszentegyházunkat a nélkül, hogy gyűlölnök egymást. Volt egy pár élesebb felszólalás, de azt mindenki inkább a véralkatnak tulajdonította, hogy sem az okvetlenül támadni-akarásnak; és bizonyos az, hogy az ellenvéleményt áron kell megvenni, mert az éltetője minden parlamenti életnek. E közgyűlésünk egyike volt a legbékésebbeknek, és reményt nyújt, hogy lassankint letördelődzvéen az ellentétek tövisei, mihamarább szerethetjük anyaszentegyházunkat, és munkálkodhatunk érte mindnyájan, a nélkül, hogy a megrágalmazás fullánkjaival sebeznök egymást. Adja isten, hogy e közgyűlésünk alkotásai legyenek koronája a békességnek, az atyafiságos egyetértésnek.

= **A legközelebbi egyházkerületi közgyűlésen**, folyó hó 17-én a következő ifju lelképásztorok bocsátattak ki arra a pályára, a melyen a nemes, magasztos, közhasznú munka mellett, a legtöbb jut az önfeláldozásból, és az öntudat megnyugtató érzéséből. Csűrös József, Dávid József, Gáspár István, Gönci Pál, Kusztós Gyula, Nagy András, Nagy Zsigmond, Sámuel Aladár, Solymossi Károly, Szász János, Tókos Jenő, Zajzon János, Vajda Mihály, és Vályi Elek. Legyen Istennek áldása az új profétákon, hogy munkálkodván isten országának dicsőségét, szolgáljanak az egyházak vallásos életének javára, és hazánk, nemzetünk hasznára. A munka nagy, az iga terhes; de az istennek irgalma végetlen, és segedelme soha el nem marad az igaznak munkájától.

= **Papi beköszöntő**. E hó 10-én köszöntött be Ördög-Kútra kinevezett új lelkész, Kusztós Gyula. Az ifju pap atyánkfia emez ünnepélyére szép számú közönség gyűlt egybe, s hallgatta figyelemmel, áhitatos szívvel új papja beköszöntő, hatásos beszédét. A beiktatói tisztet Kovács Albert, szilágy-nagyfalusi pap aa. teljesítette, annak illő rendje és módja szerint. A magunk részéről is áldásos, és sikeres munkálkodást kívánunk ifju lelkész atyánkfianak, meg levén győződve arról, hogy a számára most nyílt nemes küzdelemben, magasztos tevékenységi körben meg fogja helyét állani, be fogja bizonyítani, hogy segítsége az úrtól vagyon.

= **A «Protestáns Irodalmi Társaság»**, az idei egyetemes konventtel kapcsolatosan, apr. 5-én, d. u. 5 órakor közgyűlést tart Budapesten. (IX. Lónyai-utca, 4.)

Felelős szerkesztő és kiadó: Szász Gerő.

# Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXV. Évfolyam.

Kolozsvártt, 1895. Március 28.

13. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY ÍVEN.

*Előfizetési ára:* Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-  
évre 1 forint 50 kr.

*Szerkesztőségi iroda,* hová a kéziratok és előfizetések *bérmentve*  
küldendők: *Külmagyarutca 9. sz.*

## Özvegyek és árvák.

Tisztelet adassék annak a férfinak, kinek nevéhez «Az országos evang. ref. lelkészi özvegy-árvai gyámintézet», és az erdélyi evang. ref. papfiuk «Szeretetház»-ának megteremtése fűződik. Legyen az ő neve fénylő betűkkel fölírva egyházi történelmünk lapjaira; s lángoljon az Ároniták családjában minden tagjának szívében hála, elismerés az iránt, ki az ő özvegyeinek és árváinak gondját fölvette. Némuljon el a kishitőség, a kételkedés azzal szemben, a ki egy maga többet munkálkodott már is, mint az ő társai együtt véve.

Talán, nem lesz ember, a ki ekképpen ne érezne, és így ne gondolkoznék, a ki ismeri a református papság özvegyeinek és árváinak sorsát. Talán, nem találkozik olyan, a ki félre magyarázná őszinte örömmel, lelkesedésünkkel, melyet el nem titkolhatunk, midőn e két, korszakot alkotó intézményről szólva, megteremtőjének nevét is emlegetjük, a ki nem más, mint kerületünk püspöke, Szász Domokos. Ez intézményeket alig is lehet elválasztani azoktól, a kik érette fáradtak; itt elhagyni pedig, éppen vétek is volna.

Régóta sírtunk, és jajgattunk, hogy a papi özvegyek és árvák milyen nyomorban vannak. Megesett a szívünk, midőn láttuk őket elhagyatva, pártfogó, gondozó nélkül. Szerettük volna oda adni mindenünket. És mit tettünk? Megvigasztaltuk kenet-teljes szavakkal: isten az özvegyek és árvák atyja, ő nem hagyja el! Aztán, nagy nehezen, befizettük a tagsági díjat, ott, a hol volt traktuális gyámintézet. Növeltük a tőkét. A tőke nőtt is, de az özvegyek és árvák gondja nem fogyott. Nőtt az is. Sem a kerületi, sem a domesztikából létesített egyetemes gyámintézet nem volt elég erős arra, hogy pusztán azokból marandó alkotást lehessen létre hozni. A traktuális alapok központosítása is csak egy pillanatig tetsző indítvány volt.

Egészen új, és maradandó alkotásra volt szükség. Egy oly alkotásra, mely az egyetemes egyház testéből nőtt ki. Viribis unitis! Ezt kellett jelszóul választani. Az egyetemes konvent bölcsessége ennek az intézménynek megteremtésére Szász Domokos, erdélyi püspököt, az alkotások emberét hívta el.

Előttünk van az egyházmegyék, illetve, a kerületek meghallgatásával készített Alapszabály-Tervezet. Ime, főbb vonásokban.

Kötelezett tagja minden magyarországi rendes pap, körlelkész, és a theologiák tanárai is, ha a föltételeknek eleget tesznek. Az özvegyek és árvák öt év után, az egyenlőség és testvériség elvének megfelelően, egyenlő segélyben részesülnek. Az öt szolgálati év előtt elhalt papok özvegyei, ha árvák nincsenek, visszanyerik a befizetett tagdíjakat, de állandó segélyre igényt nem tarthatnak.

Az özvegyi évjáradék egyelőre 250 forintban állapítatik meg, a mely tíz év múlva főlebb is emelhető. Az árvák segélye 50—75 frt. a mint apátlan, vagy egészen árvák.

Az intézet pénzügyi oldala így áll: a) Belépési járulék címen a tagok fizetésének tíz százaléka. b) Évi tagsági díj a fizetés két és fél százaléka. c) Az országos közalaptól négy év alatt százezer forint, és az eddigi tőkésítés 57,000 frt. d) Ismét a közalap évi tíz százalékos járuléka. A gyámintézet vagyonát egy első rendű, központi pénzügyintézet kezeli, míg az ellenőrzés, a járadékok megállapítása az egyetemes konvent hatáskörébe tartozik. A tagsági díjakat az esperesek szedik be, s küldik fel a konventi végrehajtó bizottságnak.

Az intézet, mint látszik, tökéletesen a keresztényi szereteten, egyenlőségen, és testvériségen épül fel. Fizeti minden lelkész a maga jövedelméhez mért tagsági díjat. Ezt kívánja az igazság. De, a krisztusi szeretet, melyről annyit prédikálunk, viszont azt hozza magával, hogy személyválogatást ne csináljunk, részesítsünk egyenlő arányban minden özvegyet, minden árvát.



Mielőtt a pénzügyi oldalról is számolnánk, emlékezzünk meg az erdélyi papfiúk «Szeretetházáról» is.

Nagy Domokos, kollégánk, mikor ezt az eszmét fölvetette, s életre hívásához alámiznát gyűjtött, bizonyára nem remélte, hogy az még az ő szeme előtt testet is ölthet, bármennyire jónak, üdvösnek találtuk mindnyájan. Ugy van az. Egy olyan hatalmas kéz kellett ide is, mint a Szász Domokos, püspök, alkotó keze.

Szereteház, fölépítve a humanizmus legszen-  
tebb érzelmén, azon magasztos céllal, hogy az  
Ároniták megmaradjanak az oltár mellett, kedvet  
kapjanak azon isteni elhivatás folytatására, a  
melynek az ő atyáik szolgálatában állottak. Ime,  
a bölcsesség: befogadni, ruházni, táplálni a hajlék-  
talan árvákat, de ugyan akkor bennük és általok  
élő kövekre rakni le az anyaszentegyház funda-  
mentumát. A mit elvégzett a társadalom, a mit  
megnyertek az állami hivatalnokok, tanárok, ta-  
nitók: annak vették meg az alapját a kolozsvári  
református papfiúk «Szereteházának» létesíté-  
sével. A szeretet és könyörületesség igéinek apos-  
toli majdan nyugodtan hajthatják fejüket szen-  
derítő álmra abban a megnyugtató hitben, hogy  
árváiknak gondját nem csak az isten, de az emberek  
is felveszik, s nem csak fölveszik, de fel is növelik.

A tervezet, e Lap 11-ik számából, mindnyá-  
junk előtt ismeretes. Látjuk, hogy oly mély körül-  
tekintéssel, és e mellett annyira reális alapon  
nyugszik, hogy ha az országos sorsjáték végleg  
engedélyezve lesz, semmi kétség, hogy életet  
ne láthasson.

Ám, azért, álljunk meg egy percre mindkét  
intézmény előtt, és tegyük rájuk, illetve, érde-  
kükben egy pár észrevételt azzal az őszinte ér-  
deklődéssel, azzal a jó indulattal, a minővel azok  
számunkra megteremtettek.

Egy korszakot alkotó, jótékony intézmény  
megteremtése tetemes pénzbe, nagy áldozatba  
kerül. Az országos gyámintézet, és a Szereteház is áldozatot követel, és pedig első sor-  
ban azokról, a kiknek érdekében történik. Az  
érdekeltek a papi özvegyek és árvák; az ál-  
dozatot is a papságnak kell meghoznia. Ezen  
alapvetően épül fel mindkét intézmény. Ha az ér-  
dekeltek rész az áldozattól visszaretten, akkor ismét  
elestünk attól, hogy a mit annyira ohajtottunk,  
megvalósuljon. Az volt az oka eddig is, hogy  
egy ily nagy szabású intézmény létre nem jött,  
mert féltünk az erőnket felül muló áldozattól.

Igaz, hogy most sem talál javított erőforrásban,  
mert a papi fizetések gyökeres rendezése nem  
következett be, de azért elodáznunk, nem szabad.

A helyzet képének feltárása végett, felmu-  
tatom, mennyivel járul egy pap ezen alkotandó,  
és a meglevő intézményekhez. Alapul egy 600 frtos  
papi állomást veszek föl. Az országos gyáminté-  
zetbe fizeti a tíz százalékos belépési díjat, ez, a jelen  
esetben 60 frt.; ebből egy évre esik 20 frt. Fizeti a  
két és fél százalék tagsági díjat, ez 15 frt. A Szereteház részére fizetendő lesz a harmadik osztályu  
papi állomás után két forint. Összesen megterheli  
tehát a két új intézmény az első három évben  
37 forinttal, az után évi 17 forinttal. De, mert az  
országos gyámintézet érintetlen hagyja a meglevő  
traktuális intézeteket, egy pap sem fog lemondani  
ott szerzett jogairól. E címen pedig Kolozs-Kalot-  
tában minden pap, tekintet nélkül jövedelmére,  
évenként, kerek számban 18 forintot fizet. Más  
traktusokban is, ha nem több, ezen összeg körül  
váltakozik a fizetés. Így tehát az özvegy-árvai  
intézményekre fizetni fog egy pap 55 frtot, az  
első három évben, az után 35 forintot. Vegyük  
hozzá még ehhez az állami adókat, a mi szintén  
egy harmadik osztályu papnál rá megy 20 frtra.  
Sokan, lehet, még egy kis életbiztosítást is csi-  
náltak, a mi után fizetnek 40—50 frtot. Ime, csak  
a tiszta, egyenes kiadások, kerek számban száz  
forintot tesznek ki.

Méltán felmerül így a kérdés, hogy az egy-  
házak, jóllehet mindkét intézmény csupán a papság  
érdekében történik, nem járulhatnának-e valamivel  
a papság segédelmére? Azt mondja ugyan az  
indokolás, hogy a «do et des» elvénél fogva az  
egyházakra nem róható ki újabb teher, mert nem  
mentettek fel az özvegy-árvai kegy évi járandóság  
kiszolgáltatása, sem a temetési költségek hordo-  
zása alól. Igaz, de a dolog úgy áll, hogy a kegy-  
évi járandóság fizetése is a lelkészek terhére esik,  
akár él az özvegy, akár nem, mert egy évi fél-  
fizetést élveznek. A lelkészek temetési költségét  
pedig, tudtommal, sehol sem hordozzák az egy-  
házak, hanem a család és a temetkezési egyletek,  
melyekbe hosszú időn át fizették a tagsági díjat.

Így tehát a méltányosság azt hozná magával,  
hogy az egyházak papjaikért, a kik érettük egy  
életen át fáradtak, kik az erkölcsi és szellemi  
munka mellett, sokszor még anyagi áldozatot is  
hoztak, legalább a tíz százalék belépési díjat vál-  
lalják el, és hordozzák. Hiszen, a tanító nyug-  
díjba is fizetik az évi 12 forintot

Nem tudjuk, mit határoz az egyetemes konvent bölcsessége, de a papságnak kötelessége, az áldozatot meghozni, s ez által családjának jövőjét biztosítani.

E két intézményt méltán nevezhetjük korszakot alkotónak. Ezek mellett még egy van hátra: gondoskodni a jelenről, és rendezni a lelkesi fizetéseket, hogy a jövő érdekében hozott és hozandó áldozatok ne legyenek teher a papságra nézve. A papság bizik vezérében. A ki képes volt, ezeket megteremteni, képes lesz, a papi fizetéseket is rendezni. Adja isten, hogy úgy legyen!

Vajda Ferenc.

## Az Igazg.-Tanács évi jelentése.

Főtiszteletű egyházkerületi közgyűlés!

A zsinati törvénynek végrehajtására vonatkozó «Utasítás» 46. §-ának 22. pontjában körülírt kötelességünkhez hiven, van szerencsénk, a lefolyt egyházkerületi évben végzett működésünkről szóló tiszteletteljes jelentésünket a következőkben megtenni, követve az ilyen jelölések szokásos formáját, mely szerint első sorban az egyetemes egyházi testületek működését, második helyen Igazgató-Tanácsunknak saját hatáskörében végzett munkálkodását s végül a főtiszt. egyházkerületi közgyűlés jóváhagyásától föltételezetten elintézett ügyeket ismertetjük.

### I.

Az egyetemes konvent múlt évi rendes üléseit április hó 24—27. napjain tartotta Budapesten, főtiszt. és mélt. Kun Bertalan aa. egyházi és nagyméltóságú Tisza Kálmán aa. világi elnök vezetése alatt.

Általános érdekű határozatai közül, épen úgy, mint tavaly, a közalap tárgyában kelt határozatokat kell első helyen megemlítenünk s azok pontos végrehajtására az illetékes lelkész és esperes aait ez úton is figyelmeztetjük. Az általános folyó számla végtételei ugyanis ezen évben is az utóbbi évek alatt mintegy állandóvá vált csökkenésről tanuskodnak, a mennyiben az egész évi járulékokban és tőketermészetű küldeményekben elért bevétel 74,295 frt. 78 krt. tett, mely az előző évi 78,876 frt. 83 kr. bevétellel szemben ismét 4581 frt 5 kr. apadást mutat. E folyton tartó csökkenés meggátlása érdekében a közalapi végrehajtó bizottság célszerű javaslatokat terjesztett a konvent elé úgy a közalapi adó kiróvása, mint behajtása tekintetében, melyek határozattá emeltettek s minden érdekelt részéről szigorú megtartásra várnak. Igazgató-Tanácsunk e határozatok végrehajtása iránt körrendeletileg is intézkedett s ugyanakkor figyelmeztette az egyházközösségek presbiteriumait a reformációi emlékünnepek alkalmával eszközölt perselygyűjtések összegének is a közalapba leendő beszolgáltatására.

Nagy fontosságú tárgya volt ezen konventi ülésnek az egyetemes lelkesi nyug. és özvegy-árvai gyámintézeti alapszabályok elkészítése is. Ezen mindnyájunkat

közletről érdeklő s egyházi szervezetünkben már rég nélkülözött intézmény életbe léptetése iránti javaslattételre ugyanis a megelőző évi konvent által bizottság volt kiküldve, mely is főtiszteletű Szász Domokos püspök aa. elnöklete alatt nagy gonddal összegyűjtött statisztikai adatok alapján számításokkal kísért részletes tervezetet dolgozott ki és terjesztett a konvent elé. Ezen alapszabálytervezet a kétségtelenül sürgősebben óhajtott özvegy-árvai intézet megalapításán felül az egyetemes papi nyugdíjintézet alapjára is tőkésítéseket vett számításba, úgy, hogy azon alapon nem sokára a nyugdíjintézet életbe léptetését is eszközölni lehetett volna. A bizottsági tervezetet aztán csekély módosításokkal az egyetemes konvent is magáévá tette, s mint saját tervezetét küldötte le az egyházmegyékhez véleményezés végett.

Az 1894. év novemberében tartott rendkívüli konvent tárgyalta aztán az egyházmegyéknek, illetve, egyházkerületünknek a gyámintézeti alapszabálytervezetre vonatkozó véleményeit s minthogy ezen ellentétes véleményeknek a konventi tervezettel való összeegyeztetése nem sikerült: új alapszabályzat kidolgozását rendelte el, azon megszorítással, hogy ebben már most csak az egyetemes özvegy-árvai gyámintézet szervezéséről legyen gondoskodva.

A főt. egyetemes konventnek kizárólag egyházkerületünket érdeklő határozatai közül megemlítjük, hogy székelyudvarhelyi kollegiumunk rendszeres államsegély iránti kérését és zilahi kollegiumunknak az államsegély fölemelése iránti kérését ajánlattal terjesztette a közoktatási miniszter elé. Ugyancsak ajánlattal jutatta rendeltetési helyére azon kérésünket is, a melyben a közoktatásügyi minisztertől azt kérelmezzük, hogy kollegiumi előljáróságaink ne akadályoztassanak abban, miszerint azon első gimnáziumi osztályba lépő tanulóktól, kik valamely iskolai jótéteményben kívánnak részesülni, nem ugyan az első gimnáziumi osztályba való felvétel, hanem a kegyletre való érdemesség fokának megállapíthatása végett, bizonyos vizsgát követelhessenek. Igazgató Tanácsunk azon fölterjesztésére pedig, melyben a kolozsvári theol. fakultás megnyitása iránt tett intézkedésekről jelentettünk s melyhez egyuttal az egyetemhez való kapcsolat iránti kérésünket is mellékteltük, azt határozta a konvent, hogy erdélyi egyházkerületünknek a theol. fakultás közeli felállítása végett tett intézkedéseit örömmel veszi tudomásul, Ig.-Tanácsunknak az egyetemmel leendő kapcsolat tárgyában benyújtott előterjesztését a nmlgu vallás- és közokt. miniszteriumhoz intézendő ajánló feliratával támogatja s Ig.-Tanácsunkat felhívja arra, hogy minden ezen ügy fejlődésében előkerülő fontosabb mozzanatról a kapcsolat létesítése végett szükséges feltételekről idejében értesítsük a konventet.

Az országos közalap 1893. évi bevétele volt: 93,546 frt. 98 kr. Ebből tőkésítésre 23,299 frt 49 kr.; missioi célokra: 18,414 frt. 67 kr. lelkesi özvegy-árvai gyámintézetre: 7,365 frt. 69 kr.; egyszersmindenkori segélyekre: 17,434 frt 06 kr.; tőkesegélyezésre: 13,197 frt. 20 kr. és kiegyenlítésekre: 3665 frt 80 kr. fordított.

Egyházkerületünkbe befolyt az országos közalapba, az 1893 év folyamán, 10,184 frt. 92 kr. Beadott kérvé-

nyeinkre nyertünk az 1894. évben 3530 frt egyszermindenkori, 6400 frt missioi segélyt s ezen felül kiutaltatott a korábban rendszeresített 5894 frt. tőkeszerző segély s így összesen ezen évben 15,824 frt. közalapi segélyben részesült egyházkerületünk.

A br. Baldácsi-alapból járó évi 2500 frt segélyösszeget az elmúlt évben is portosan kézhez vettük.

## II.

Igazgató-Tanácsunk ügyforgalma, a múlt 1894. évi közgyűlés óta, a következő volt. Beérkezett összesen 3103 beadvány, melyből ellátatott a mai napig 3084 drb., tehát elintézetlen van 19 drb. Tartatott összesen 31 ig. tanácsi ülés, melyeknek jegyzőkönyvei pontosan rendben s az 1894. évről már bekötve is vannak.

A pontos és gyors ügykezelést nagyban megkönnyítette az egyházkerületi épületnek közelebből történt kibővítése, minek folytán kellőleg tágas irodahelyiséget nyertünk, hol is az egyes szakelőadók külön szobákban vannak elhelyezve s így a zavartalan munkálkodás lehetővé vált, míg másfelől az új levéltári helyiségbe az egész levéltárt be lehetett helyezni s így az előbbi sötét és nedves helyiségben volt iratok is megmenthetők voltak az enyészettől.

Az igazgató-tanácsi hivatalnokok sorában az elmúlt év alatt két rendbeli változás történt, t. i. dr. Sárkány Lajos, kiválóan buzgó számvevő aa., nagy elfoglaltságára hivatkozva állásáról lemondott, Bodor Antal kölcsönügyi előadó aa. pedig, betegsége okán, kérte nyugalomba helyezését, mit Igazgató-Tanácsunk, a fölhozott sajnálatos indokok alapján, évi 800 frt kegydíj élvezetének kilátásba helyezése mellett, engedélyezett is. Bodor Antal, volt kölcsönügyi előadó aa. nyugalmazására vonatkozólag leszünk bátrak a főt. közgyűlés elé külön előterjesztést tenni, de a számvevői állás újabb végleges betöltése ez uttal még foganatosítható nem lévén: tisztelettel kérjük, dr. Sárkány Lajos, volt számvevő aa. lemondását, kiváló érdemeinek és hasznos szolgálatainak elismerése mellett, tudomásul venni s egyuttal jóváhagyni Igazgató-Tanácsunk azon átmeneti intézkedését, mely szerint ezen állás teendőinek ideiglenes vitelével, addig, míg a számvevői hivatal munkaköre, a változott pánztári kezelésnek megfelelően, megállapítható lesz, Maksay János, pénztári ellenőr aát. bízunk meg.

Az igazgató-tanácsi műszaki előadói állás, b. e. Székely János, ig. tanácsos ur elhunytával szintén üresedésbe jött s ezen állás betöltésére nézve a tárgyszorozat rendjén fogjuk kérni a főt. egyház. közgy. bölcs intézkedését, de már e helyen kell azt tisztelettel bejelentenünk, hogy a most éppen folyamatban levő több rendbeli építkezésekre s általában a műszaki ügyek zavartalan elintézésére való tekintettel, ideiglenesen is gondoskodnunk kellett a műszaki előadói állás betöltéséről, s Herceg Lajos, vasúti főmérnök aát. kértük föl e tiszt ideiglenes vitelére, ki fölkérésünknek engedve, a legnagyobb buzgósággal állott egyházkerületünk szolgálatára.

Az irodai kezelésben, de főként a nagy gyakorlottságot igénylő levéltári kezelésben eddigelé gyakran előfordult azon nehézségeket, melyet a gyakori dijnok-vál-

tozás idézett elő, Igazgató-Tanácsunk az által vélté elenyészethetőnek, vagy legalább is mérsékelhetőnek, hogy a dijnokok javadalmazására közgyűlésileg rendelkezésre bocsátott összegből egy 500 frtos és egy 400 fros irtok állomást rendszeresített, melynek egyike, az 500 frttal javadalmazott levéltárkezelő-irtok állás, e szakmában kellőleg jártas egyénnel be is tölthetett.

A mint a központi adminisztráció kellő pontossággal folyt, épp úgy az egyházközségek adminisztrálásában s az egyházmegyei ügykezelésben sem tapasztalunk feltűnő nagy akadályokat, ámbár némely egyházmegyék nagy kiterjedése miatt nem egyszer kellett az administratio vontatottsága s mondhatjuk, késedelmes volta ellen sürgetésekkel élnünk, s ezek mellett sem volt mindig a különösen vagyoni ügyekben megkívánt gyors ügyvitel elérhető. E hiány miatt azonban magukat az egyházmegyei előjáróságokat felelősség nem terhelheti, mert nem saját mulasztásuk, hanem az egyházmegyék nagy kiterjedése, azoknak a közlekedési viszonyok gyengesége idézi elő a hátramaradást. Eme nehézségek megszüntetése érdekében javaslatot tenni, még időszerűnek nem tartjuk, de örvendetesen lehet rámutatnunk azon közelebből megindult s magukból az egyházmegyéből kiinduló mozgalomra, mely a nagyobb egyházmegyék szétszétválását éppen az administratio eléggé nem méltányolható gyorsasága érdekében célozza. Nem óhajtunk ugyan e mozgalomra vonatkozólag még most a megoldási módok kutatásának stadiumában, véleményt nyilvánítani, de azt jelezhetjük, hogy e kérdés sok oldalú és alapos megvitatása éppen nem fölösleges, mert a szellemi gyarapodás feltételét képező anyagi viszonyok teljes rendezésének s az egyházi adminisztráció pontossága és gyorsasága iránt, úgy maga az állami főhatóság, mint általában a haladó kor által támasztott folyton fokozódó igényeknek való megfelelés céljából e kérdés helyes és egyházi alkotmányunknak megfelelő módon leendő megoldása minden esetre a jövő nagyfontosságú feladatai közé tartozik.

(Vége következik.)

## Egyházkerületünk közgyűlése.

(Vége.)

Az Igazgató-Tanács évi jelentése, mely nyomtatásban a tagok közt már kiosztatott, felolvasottnak vétetett.

Dr. Kovács Ödön indítványait az egyházi törvények életbe léptetésére vonatkozó utasítás pótlására, valamint azok életbe léptetésére nézve, a kiküldött bizottsághoz teszi át.

Következett az Igazgató-Tanács előterjesztése a kolozsvári theologiai fakultás ez évi szeptember havában leendő megnyitása tárgyában tett intézkedésekről.

A közgyűlés a jelentést egyhangulag tudomásul vette, s egyuttal kimondotta, hogy a theologióra meghívott dr. Kenessey Béla, Molnár Albert, Nagy Károly, dr. Kecskeméthy István és Pokoly József tanárokat közgyűlési tagoknak tekinti.

Ugyan úgy, minden vita nélkül és egyhangulag fogadtatott el a nagyenyedi theologiai akadémián üresedésben álló tanszékek betöltésére vonatkozó előterjesztés. Hogy az új tanárok székeiket már a jövő tanév

elején elfoglalhassák, még a tanév megnyitása előtt egyházkerületi rendkívüli közgyűlés fog tartatni.

Intézkedett a közgyűlés a kollegiumokban üresedésben álló tanári székek betöltésére nézve is.

Ezután Parádi Kálmán olvasta fel tanügyi előadói évi jelentését, melyet a közgyűlés tetszéssel fogadott s tanügyi előadó afának buzgó munkásságáért elismerést és köszönetet szavazott, kimondván egyttal határozatilag, hogy: 1. a gimnáziumi oktatás felügyeletének kérdésében a konventhez terjesztett igazgató-tanácsi nyilatkozatot; 2. az 1893. évi XXVI. t. c. végrehajtásában a tanítói fizetéseknek államsegélylyel pótlása, valamint 64 felekezeti népiskolának államosítása iránt követett igazgató-tanácsi eljárást, s végre 3. az 1894. évi XXVII. t. c. végrehajtásában követett igazgató-tanácsi eljárást, melynél fozva a nagyenyedi néptanító-képző és hét főgimnáziumunk és azoknak összes állandósított tanárai belépnek a nem állami tanárok számára létesített nyugdíj, s gyámintézetbe: jóváhagyja és az Igazgató-Tanácsnak idevágó határozatait és intézkedéseit megerősíti.

Ezzel végződött be az első napi gyűlés.

Következő napon, 17-én, a kibocsátandó ifju papok felszentelése ment véghez a szokásos ünnepek mellett.

Harmadik napon, 18-án, az érdeklődés meglehető-

sen meglazult, mivel érdekes és vitát kelthető pont a tárgysorozatban alig kínálkozott.

A kiküldött szavazatszedő bizottság a tegnapi napon megejtett szavazások eredményéről számolt be. Majd az egyházkerületi közgyűlés tanácskozási szabályainak megállapítása következett.

Az egyházkerületi papi fiu-árvaház létesítése tárgyában szerkesztett igazgató-tanácsi előterjesztés örömmel tudásul vétetett.

Több kisebb fontosságú tárgy elintézése után, elnöklő gróf aa. a közgyűlést bezárta, örömmel konstatálván, hogy a közgyűléseinken régebben nem egyszer előfordult animozitásnak most nyoma sem volt. Nem saját érdemének tulajdonítja ezt, hanem az ügyek iránt való közös és általános érdeklődésnek. Óhajtja, hogy ez mindig így maradjon, hogy ezáltal nőjjen, virágozzék anyaszentegyházunk.

Elnöklő főgondnok aának püspök aa. mondott meleg hangú köszönő szavakat, elismeréssel említve föl nemes buzgalmát, üdvös pártatlanságát a tárgyalás vezetésében, melynek ezutáni folytathatására istentől áldást és segedelmet kér.

És ezzel végződött be a közgyűlés, mely egy békés és együttműködő, hasznos korszak kezdetéül tünt fel lelki szemeink előtt erdélyi egyházkerületi életünkben.

Isten nevében, úgy legyen!

## TÁRCA.

### A halhatatlanság tudata Indiában.

Sir Edwin Arnold, az «Ázsia szövétneke, vagy a nagy lemondás (Mahabhinishkzama)» híres szerzője, pár héttel ez előtt, mint a Birmingham and Midland Institute elnöke, megnyitó beszédet tartott az életről való nézetekről. Az «Élet, s a halál titkai»-ról szóló kérdés tárgyalásánál a következőket mondta: «E tekintetben Ázsia, a honnan minden vallásos gondolataitokat vettétek, és melytől még sokat kell tanulnotok, messzi előtte jár nyugatunknak. Pál apostol bízó és biztató állítását, hogy nem csak látható, muló, de láthatatlan, elmulhatatlan dolgok is vannak, itt csak a hívő ismeri el; a materialisták csupán frázisnak tekintik. Indiában ez közhely, egy vitatlatlan bizonyosságról. Ott senki sem kételkedik az élet folytonosságában, a mint nem kételkedik abban, hogy a leszálló nap holnap, mint ugyan azon tűzgolyó, újból fel fog kelni.

India soha sem találta volna fel a mozdonyt és a hátul-töltőt; de legszegényebb parasztjai is annyi mély bölcsességet örököltek, hogy már vallásos szellemük légkörénél fogva, oly ilágnézettel bírnak, mely a legfinomabb, és legmélyrehatóbb elvonságára nézve egy Priestley-ét, vagy Hegelét fölülmulja. És ha ezek a néposztályok ott bármily közel megismerkednének a modern tudomány fényes eredményeivel, még a legcsekélyebb mértékben sem vesztenék el szilárd hitüket a láthatatlanba. Sőt, érthetetlennek találnák, hogy nyugati tudósok az erő folytonosságáról szóló törvényt taníthatják, s azt mégis az emberi szellem minden erői közül a legmagasabbra és legkifejtettebbre nézve nem ismerik el.

Nem akarom állítani, hogy Ázsia előbbre van Európánál; vagy a mi híres tanáraink érzéki gondolkozás-módjánál, de, kétségen kívül, boldogabban élnek, s könnyebben

halnak India gyermekei. Minthogy nem a szem az, a mi lát, s nem a fül, a mi hall, hanem a benső «Én» az érzékszervek mögött, s ebben az Én-ben hisznek, és folytonosságáról való meggyőződésükben megnyugvást nyernek.

A metafizikának, az érzékfölöttiek tudományának mesterei lévén, az emberi értelem végső nehézségein, a lét titkain azzal az alapelvvel teszik túl magukat, hogy: «Soha a gondolat fel nem foghatja a gondolkodót.» Az pedig, a mi bennünket állandóan gyötör és ijeszt a világegyetem végzetlenségének rejtélyeiben, az ő nyugodt szellemüknek mindennapos örömevé lett, mert az emberi korlátolt erők dacára, a feltörő lélek korlátlan vágyának tudatában vannak. Felismerték a világrend két legmagasabb örök törvényét: D h a s m a, a szeretetet, és K a r m a, az igazságot. E világosságban előttük nyilvánvaló, hogy minden dolog, egy változatlan, habár néha irgalmatlannak látszó célszerűség alatt a jótúl a jobbhoz, s a jobbtúl a legjobbhoz halad, a mig az idő a dolgok egy újabb és magasabb rendjére megéri. A k i m a, azaz, a rosszat, az igazságtalanságot kerülni, a legfőbb parancsolatuk, a mint Krisztus «arany-szabály»-a is szól, és a mint Hafiz utolsó szava is volt persa verseiben. A halált nem úgy várják, mint közülünk sokan, t. i. mint panaszkodó foglyok, kik zsarnok törvény szerint egy magasabb bíróság lehetősége nélkül el vannak ítélve, és keserűséggel várják testük börtönében az utolsó napot az elmulásig; hanem inkább úgy, mint vidor gyermekei egy gondoskodó anyának, a kinek akarata édes és jó, kinek útai bölcsék, s ki őket nem sokára álomba ringatja, melyből aztán újrateli frissességben fognak fölbredni, készen egy boldogabb életre, más, szebb nap új ragyogásában.

Széchné, Lorenz Josephine.

## Egyháztörténeti adalékok.

Adatok a kolozsvári evang. ref. egyházközség történetéhez.

(Harmadik közlemény.)

1726. január 6. Minekutána boldog emlékezetű Thordai Sámuel atyánkfia a halál által külső cantori hivataljának végét vetett vala; a Tiszt. curatela és egész consistorium maga hivataljának, tisztinek ítélte lenni, hogy azon rupturáját a külső Sz. ecclesiának megorvosolja s megorvosolhassa; jollehet sokrendbeli cantori személyek magukat kívánták volna insinualni, mindazáltal Hadadi Márton, collegiumunkban tanuló Atyánkfiának hivatalt adván azon külső cantori officiumnak véghezvitelére, megértvén mind az ő klmé jó istenes erkölcsét, mindazon cantori hivatalra való sufficientiáját pro contentu ecclesiae, oly conditiokkal, hogy említett Hadadi Márton Atyánkfia addig, míg a külső templomnál cántori ház építetik, mely is meg léssen, mihelyt az ecclesiának lehet annyira való facultása, szállittatik T. Sz. Királyi Gerson cantor Atyánkfiától üresen hagyattott házban; annakutána a külső templomnál megépítettvén a ház, abban legyen lakozása, úgy hogy abban lakván, a hostáti leány-gyermekeket illendőképben tanítsa, penes competens salarium. Ennekfelette, ha mi correctiora való dolgot lát ő klmében az ecclesia, mint engedelmes fiu, az intést cum emendatione felvegye és a T. ecclesiától illendő dependentiával légyen, úgy Tiszt. praedikator urainktól is. Ezen jó intentumát a Tiszt. Ecclesiának megértvén ő klmé, maga egész resolutiojából azon hivatalt acceptalta, kéz beadásával is megerősítette. Isten ő klmét azon hivatalbeli erővel s a mellett való jó egészséggel szeresse. Salariuma leszen fl. 40., buza metr. 40., bor urn. 40.

1727. Juramentum Aedilium. Én (N. N.) esküszöm az egy élő Istenre, ki Atya, Fiu, Sz. lélek, teljes Sz. háromság, egy örök Isten, az én igaz hitemben engem ugysegélyen: hogy ezen egyház fiui hivatalomban, melyben mostan állittattam, mindenekelőtt Istennek dicsőségét, tiszteletit előttem hordozván, mind magam életemben, mind házam népének a kegyességben való gyakorlás által, másoknak szent, józan, mértékletes, kegyes, szelid és alázatos étellel jó példaadó lések; a tisztelt miniszteriumtól, T. curator uraméktól és quartas uramtól illendő dependentiával viselem magamat, ő kelmek parancsolataiban igazán, hiven, szorgalmatosan eljárók. Minden részegséget, káromkodást, szó-hordozást, illetlen magam viselését elkerülvén, még magam köntösében is ezen tiszt hivatásához képest alkalmaztatom magamat, háborúságot nem szerzek; a Tiszt. ekklának sz. szakramentumokra rendeltetett edényire szorgalmatos gondot tartok, a szakramentumok celebrálása után az ekkla házában ottan vissza viszem, magam házában semmi rendbeli edényt nem tartok, a templomból hir nélkül semmit ki nem hozok, sőt a templomban maradó egyet másokra, könyvekre szorgalmatos vigyázattal lések. A perselyekben adandó és egyéb alamizsna pénzeket hiven igazán, adminisztrálok, annak eltartását sacrilegiunnak tartom, házasok között törtéendő háborúságban T. miniszteriumtól mindkét részről előmbe adandó parancsolat szerint járok, tüzet nem gyujtok; sem magam fejtől választ nem adok, ha mikor esketés dolgában regiusnak demendáltatom, jó lelki ismeretből származandó igaz hit szerint kiadott vallástétel szerint való relatoriát írok. Semmit a vallásban el nem hagyok, sem hozzá nem teszek. T. quartas urak mellett mint jó kéz láb hiven szolgálók, a reám bizatandó vásárlásokban igazán eljárók, építésekben szorgalmatosan ő kelmé parancsolataitól függök, a materialekat magam akaratóból sem másnak ki nem adom, sem magam hasznára nem fordítom. Buzának, bornak eladásában igazán adminisztrálok, titkon senkivel colludálok, sőt quartas, vagy ispán uram mellett igaz quietantiát adok, egyszóval minden kedvezést, barátságot, haragot félre tévén, többet kevesebbnek, kevesebbet többnek nem mondok, sem írok impartialiter tisztben hiven eljárók, melyre az ur Isten engem segítjen.

1728. febr. 8. Nagy szomorúságára, szomorú gyászszára,

a T. ref. kolozsvári ekklesianak, minekutána dicséretes és fundamentumos tanítóját az Isteni kéz e világból kivágta, látván s maga nagy kárával tapasztalván ezen rupturát, egyszersmind a két T. praedikator urainknak mostani nagy erőtlenségét keservesen szemlélvén, kívánta mennél hamarébb megorvosolni, s a midőn ezen dolog felől istenesen és szemesen gondoskodnék a szt. ecclesia, úgy nagyon, ugyan sok érdemes T. Subjectumok forgottanak elő, kik is alkalmasoknak ítéltettek ez itt való functionak véghez vitelére, a kik közül mások felett inkább alkalmasnak ítéltetvén a szigeti R. Szt. ecclesia mostani lelki tanítója, T. Viski János uram, megegyező értelemmel megnyugodott az ő Kglme személyén, el is végezte, hogy mennél hamarébb expressus követet honesta vocatoriával instrualván, azon functionak véghezvitelére expediálja, accedálván ehez mind a Mélt. Supremum Consistorium, mind T. Püspök urunk Kglme consensusa, és ugyan akkor azon követségnek véghez vitelére deputáltatott T. Balla Péter uram.

1728. febr. 28. Balla Péter uram az ő kelmére bizatott követséget véghez vivén, s a T. R. consistoriumtól ő Kelme bizatott Tiszt. Viski János uramnak hivatalt adó levelét el vivén, és isten jóvoltából, említett T. Viski János uramtól választ is vett, mely levélbeli válaszzsal haza érkezvén, azon levél felolvastatott a T. consistorium előtt. A mely levélben fent említett atyánkfia a mi hivatalunkkal megegyező választ adva, és ezen dolgot isteni vocationak agnoscálván, kíván ennek a szent ecclesianak szolgálni, sok ratiokra nézve szeretettel kéri a T. consistoriumot, hogy míg ő Kelme a maga dolgait jó rendbe veheti, légyen ő Kelmének egy kis respiriuma Szt. Mihály napig, avagy csak Lőrinc napig lenne várakozásban. De ezt igen hosszú időnek ítélvén lenni, kivált az ecclesiának mostani faciessére nézve, végezte, hogy azon terminust abieviálja, és közinkbe való jövetelét admatúrálja, úgy tetszvé a Mélt. uraknak, mely iránt mennél hamarébb ő Kelmét levelével tudósítani kívánja.

1728. szept. 21. Tiszt. Viski János uram Szigetről ecclesiánkba megérkezvén, és szent functiojában beállittatván, a T. consistoriumba behivattatott, melynek commembrumának ismertetik ő Kelme, isten ő kegyelmét éltesse, s közönséges dolgok folytatására segítse.

Hasonlatosképpen, néhai Naszályi János uramnak 2. Maji Anno 1728. történt szomorú decessusa után, Tiszt. Verestói György uram philosophiae professorságra hivattatván, functiojában 1728. die 8. Septembr. beállittatott, és e szerént consistoriumunk membrumának is tartattatik ő kelme; nem különben Tiszt. Csepregi Ferenc uram ő kelme is a Mélt. Gróf Bánfi György ur főcurator és patronus urunk ő Nga. fundusán, professorságra beállittatván 1728. febr. 17, consistoriumunk membrumának ismertetik. Isten ő kegyelmeket minden jóra segítse.

Török István.

## Különfélék.

= **Lészai Ferenc levele Szász Domokos, püspök aához.** «Tisztelt barátom! Sajnálatomra, a közelebbi napokban nem lehetek köztetek. De, azért lélekben veletek vagyok. Így a «Protestáns Közlöny» ma kapott számában a legnagyobb örömmel olvastam az erdélyi evang. ref. egyházkerület lelkészeinek fiu-árvái részére felállítandó Szeretetház ügyében az Igazgató-Tanácschoz intézett előterjesztésednek következő szavait, midőn írod, hogy «Örömmel teszem ezt, mert egy ily intézmény létrehozását nem csak a humanizmus követelményének tartom, de ebben engemet még messzebre terjedő, s egész anyaszentegyházunk jövődjére kiható tekinetek is irányítanak. Oly igaz szavak, melyek mind a kálvinista ember lelkében visszhangzani fognak. Ez okból, az érintett Szeretetház alapja javára én is pár fillérrel járulni kívánva, idezárva, küldök Egyszáz forintot azon kéreessel, hogy azt szívesen fogadva, a maga idejében és helyén, bejelenteni méltóztassál. Magyar-Gorbó 15-ik, márc. 1895. Ózinté hived id. Lészai Ferenc.»

— **A méltóságos főrendek csak ismét** megbuktatták a vallás szabad gyakorlatáról és a zsidó vallás receptiójáról szóló törvényjavaslatokat, melyeket tudvalevőleg a képviselőház majdnem egyhangulag fogadott el, és másodszor küldött vissza alkotmányos tárgyalás végett. Nekünk nem levén szabad politizálni, de hogy is elegyedünk e dolognak azon irányban való vitatásába. Egyszerűen sajnálatunknak adunk kifejezést, hogy Magyarország felsőháza a húszadik század küszöbén ily gyászos, ily megszegyenítő bizonyítékát adta ismételen szellemi imbecillitásának; és egyszermind kifejezzük azon reményünket, hogy Magyarország erkölcsi ereje hatalmának egész viharával fogja elsöpreni ezt a Házat, mely szégyen-foltul áll fenn, mint a legsötétebb középs századok maradványa, és arcu utése az emberi jognak, a lelkiismeretbeli szabadságnak, és minden magasabbnak, mely a felvilágosodást és a szellem méltóságát hirdeti. Magában véve, jelentősége nincs, vagy legalább is nem sok, mert e javaslatok éppen úgy törvénynyé fognak válni, mint a hogy nem lehet megakadályozni a május kivirágzását: csak éppen csodálkozásunknak akartunk kifejezést adni a felett, hogy az ép szemmel bíró ember minő gyönyörűségét találhatja abban, hogy magát vakon-születettnek adja ki? Tán, még örvendhetnének is, hogy a méltóságos főrendek játékot, sőt gúnyt üzvéen a nemzet, az ember legszentebb jogaiból, öntudatlanul mind közelebb hozzák azt az időt, mejj eltörölvén a monopolizált privilegiumokat, romjaik felett kísüt a nap, s szemük világát fogják siratni a baglyok.

— **Írásbeli feladatok** a nagy-enyedi ev. ref. theol. akadémián az 1895-ik évben tartandó alap- és lelkész-képesítő vizsgákra. I. Az alap vizsgálatokra: 1. Vallásbölcseletről: A vallás eredete és kezdetleges alakulása. 2. Egyetemes egyháztörténeletről: A középkori, 12—14

századbeli keresztyén vallásos szellem emlékszerű alkotásai a cultus és a képzőművészet terén. 3. Bibliái irodalomtörténeletről: Pál apostol viszonya a korinthusi gyülekezethez. II. Első lelkész-képesítő vizsgára: 1. A keresztyén dogmatikából: A kijelentés. 2. Bibliái Theológiából: Minő helyet foglal el a negyedik evangélium a keresztyén vallásos elv felfogására az új szövetségi iratok körén belül? tett kísérletek közt? 3. Egyházi beszéd: Alkalmos textusra egyházi beszéd irandó a keresztyén vallásos világnézettről. III. Második lelkész-képesítő vizsgára: A nép-szerű bibliái magyarázatból: Jézus valamelyik tetszés szerinti parabolájának magyarázata, összekötve Jézus tanmódjának s különösen a parabola természetének jellemzésével. Nagy-Enyeden 1895. március 1-én. A theol. akadémiára igazgatósága.

— **Halálozás. Maksai Gyula**, rugonfalvi lelkész, életének 55-ik, egyházi szolgálatának 33-ik évében, folyó hó 19-én, hosszas szenvedés után elhunyt. Özvegyet, és nyolc árvát hagyott maga után, köztük hat fiut. És még van ember, ki az árván maradt papfiuk «Szeretet háza» ellen beszél! A jó isten látja, tudja, hogy nincs igazuk. A gyászba borult család megmérhetetlen fájdalomában öszintén veszünk részt; derék paptársunknak emlékezete legyen áldott; lengjen béke porai felett, mert a humanizmus örködni fog felettük, és az özvegy és az árvák könnyeit letörli majd.

### Szerkesztői nyiltposta.

— **Lénárd József, esperes. Magyaró.** Az első »báránka« megérkezett és mint az emlékezésnek, mint a baráti szeretetnek gyöngéd kifejezése igen kellemes meglepetést okozott. Köszönettel fogadtuk. Biztat a remény, hogy ezen az uton »lesz még egyszer banquette a világon«; és talán tán ez irányban nem az elsők lesznek az utolsók. Szíves kézzorítással.

## HIVATALOS RÉSZ.

1046—1895. PÁLYÁZAT THEOL. AKAD. TANSZÉKEKRE.

Az 1895-ik év folyamán tartandó rendkívüli egyházkerületi közgyűlésen választás útján a nagyenyedi ev. ref. Bethlen-kollegium theol. akadémiáján elhalálozások folytán megüresedett két rendes tanári tanszék fog betölteni.

E tanszékek egyikével az Ó-, másikéval az Új-szövetségi exegetikai, esetleg történelmi és rokontudományok tanítási kötelezettsége jár, a konventi tantervben megszabott heti maximális óraszámmal.

E tanszékek mindenike után járó javadalom évi 1650 frt. készpénz, 50 frt. ötödéves pótlék, természetbeli lakás, vagy 300 frt. lakkér és esetleg veteményes kertrész.

Az alkalmazandóknak, az egyházkerületi közgyűlés jóváhagyása esetében, a collegium minden lenető esetre (végkielégítés, nyugdíj, özvegyek és árvák ellátása, stb.) szorosan ugyanolyan kötelezettségek ellenében, ugyanolyan jogokat biztosít, melynek az állami, illetőleg más nyilvános tanintézetek tanításaira nézve az 1885. évi XI. és az 1894. évi XXVII. országos törvénycikkekben vannak megállapítva.

Az állomás 1895. szeptember 1-én foglalandó el.

A pályázni ohajtók életkorukról, vallásukról, képesítettségükről, eddigi alkalmaztatásukról és irodalmi működésükről szóló bizonyítványokkal felszerelt tolyamodványaikat az erdélyi ev. ref. egyházkerület püspökéhez az 1895 évi májls hó 1-ig nyujtsák be.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Ig. Tanácsától.

Kolozsvárt, 1895. március 24-én.

Parádi Kálmán,  
elnök-helyettes.

Dr. Kolosvári Sándor,  
tanügyi előadó.

596—1895.

KÖRLEVÉL,

valamennyi erdélyi ev. ref. iskolaszék nt. lelkészelnökének.

Tájékoztatásul, eshetőleg, további szíves intézkedés végett közöljük a közoktatásügyi m. kir. miniszterium 17,200—1894. számú rendeletét, a mint következik.

Az államilag segélyezett községi elemi iskolai szegénysorsu tanulókat a m. kir. egyetemi nyomda kiadványaiból ingyenes tankönyvekkel segélyezni, illetve, a községi és felekezeti iskolákat a tankönyv vásárlásoknál ingyenes tankönyvek kedvezményében részesíteni ohajtván, a következőket rendelem el a kir. tanfelügyelőségnek további eljárás végett:

1. Az állami elemi, valamint az államilag segélyezett községi elemi iskolákban mindazon tanulóknak, a kik szegénységüknél fogva tandíjmentességben részesülnek, az állam által kiadott szükséges tankönyveket ingyen fogom engedélyezni. Ez okból az állami iskolákból az iskolai gondnokság által a tandíjmentességre ajánlottak névsora, egy fölös példányban az államilag segélyezett községi iskolákból az iskolaszékek által a tandíjmentesek névsora az együttes szegénységi bizonyítvánnyal együtt a kir. tanfelügyelőség útján és pedig az állami iskolákra vonatkozólag a tandíjmentességre vonatkozó fölterjesztéssel egyetemben, az államilag segélyezett iskolákra nézve pedig a beiratások megtörténte után mindjárt fölterjesztendő. Ezen kimutatásokhoz a szükséges tankönyvek jegyzéke az ugyanazon című tankönyvek példányainak külön-külön való összegezésével csatolandó lesz; mely kimutatások az egyetemi nyomdának az engedélyezés egyidejű eszközlésével általam fognak haladéktalanul megküldetni. Az egyetemi nyomda igazgatósága az engedélyezett tankönyveket, a jegyzék megtartása mellett, közvetlenül az állami iskolai gondnokságnak, illetve községi iskolaszékeknek küldi meg. Utasítsa a kir. tanfelügyelőség az áll. iskolai gondnokságokat és községi iskola székeket, hogy az ilyképpen nyerendő tankönyvekről szóló elismervényeiket közvetlenül az egyetemi nyomda igazgatóságának küldjék be. A kir. tanfelügyelőség az ingyenes tankönyvekre ajánlottak jegyzékét láttamozásával és pecsétjével lássa el.

2. Egyéb községi és felekezeti elemi iskolák részére azon kedvezményt nyujtom, hogy a m. kir. egyetemi nyomdából vásárlandó tankönyvek példányszáma után 10% en-